

נועם שיח

מאת אב"ד סאנטוב שליט"א

פנינים מובחרים - י"ד
מלוקטים מגליוני נועם שיח

לקראת שנת תשפ"ו

מכון אפריון לשלמו

לייקווד תשפ"ה

כל הזכויות שמורות

למכון אפריון לשלמה

להוצאת שיחות הרב שלמה זלמן פרידמן שליט"א
אב"ד סאנטוב - לייקווד

הרב פנחס בידרמן - הרב נתן נטע פרוש

9996551.z@gmail.com

לקבל גליונות, לנדב גליונות, ולהערות
נא לפנות להנ"ל

קונטרס זה נדבת

הנגיד החסיד המפואר

מו"ה אליעזר רוזמאן הי"ו

ראש וראשון לכל דבר שבקדושה בעיר התורה לייקווד

לע"נ זקנו הגה"ח משרידי הדור הישן

הרב יוסף בנימין וויליגער זצ"ל

בן הגאון המפורסם רבי מרדכי זצ"ל

בעמח"ס "פרדס מרדכי" ושא"ס

יארצייט ה' תשרי

טובה

שינה

קהל זכרון אלעזר

ע"ש הגה"ק רבי אלעזר לעוו זי"ע בעל "שמן רוקח" אב"ד סאנטוב • וע"ש נינו הנקרא על שמו הרה"ח הנעלה מוה"ר יעקב אלעזר פרידמאן ז"ל
Congregation Zichron Elazar • 16 Irene Court • Lakewood, N.J. 08701

לשנה טובה תכתבו ותחתמו

לאלתר חיים ארוכים וברוכים, בספרן של צדיקים גמורים, ויזכה להמשיך בפעליו הברוכים לתורה ולתעודה, בבריות גופא ונהורא מעליא, והרבה נחת ועונג ינחתו מכל יצ"ח בחדוה דיצה וצהלה, וכל הטוב הצפון מאתנו לא יבצר, אורח חיים, שובע שמחות, הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד.

המאחלים

הנהלת הקהלה

אצרף את ברכתי מעומק הלב באהבה רבה
שלמוה זלמן פרידמאן

הזפיע!

ספר נועם שיח מהדורת "ובלכתך בדרך" - חלק ד'

אוצר שיחות המלהיבות את הלב
משולבות בעובדות נפלאות והנהגות מגדולי ישראל

להשיג בחנויות הספרים המובחרות

אירת נדירה מאת המשפיע המפורסם
הרה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

שמחו בה' וגילו צדיקים

בעוה"ש"ת ט' בסבט תשע"ה

הנה התגלה עתה אור מופלא, הלא המה גליונות "נועם שיח", והם אוצר שיחות דברי תורה אמרים יקרים יוצאים מבאר מים חיים, שנאמרו לעם דורשי ה' ע"י המשפיע הגדול והמפורסם מרבנים החשובים דליקוואד הגה"ח רבי שלמה זלמן פרידמן שליט"א אב"ד דק"ק סאנטוב, והדברים יוצאים מן הלב להשקות את בני ישראל, דברים נשגבים מתוקים מדבש המלהיבים את הלכבות ומעוררים לתורת ה' ולעבודתו, אשרי לו שזכה להאיר ולהשפיע על אח"י הצמאים לדבר ה' ואני בתוכם שכבר דליתי מנהר הגדול הזה.

על כן יפה ונאה עשו כעת אשר קיבצו את הגליונות לפונדק אחד, ולהוציא ספר יפה ומפואר "נועם שיח", אשר יוצא לאור לרגל שמחת לבו בנשואי בנו החתן המופלג בתור"ש נ"י, ובדאי יתקבל ספר נפלא זה ברוב חיבה אצל אחינו בני ישראל המבקשים את ה'.

השי"ת יהיה בעזרו ויפוצו מעיינותיו חוצה, לגלות ולהאיר בקרב עמך ישראל את האור כי טוב, ויזכה להגדיל תורה ולהאדירה, וימשיך במפעליו הברוכים בעוז ותעצומות, מחיל אל חיל ילכו, בבריות גופא ונהורא מעליא, וירווה נחת דקדושה מכל יוצ"ח, מתוך שמחה והרחבת הדעת דקדושה, עדי נזכה לביאת משיח צדקינו בב"א.

אברהם אלימלך בידרמן

הפצה:

1-718-384-1324

עריכה:

מכון אפריון לשלומך

ליקווד

9996551@gmail.com

איך בין געוועזן דער קרבן

שיחה נפלאה מאת אב"ד סאנטוב שליט"א

הוספה להקונטרס "כח האמונה בוקע שיערי ישועה"

דא"ח מאת מרן אדמו"ר מוויז'ניץ שליט"א

שנאמרו בחודשי תשרי וחשון שנת תשפ"ה

ידוע ומפורסם הדבר, שבתקופה האחרונה דיבר רבינו שליט"א (מרן אדמו"ר מוויז'ניץ על ישראל הדרתו בקרית וויז'ניץ בני ברק) כמה פעמים ברבים, אודות שמונה עשר השנים שהיה בגלות. לאחרונה הופיע קונטרס, ובו מובאים שיחות רבינו בענין זה, ושמו "כח האמונה בוקע שיערי ישועה".

בקונטרס הנ"ל מובא באריכות דברי רבינו אודות האמונה והבטחון שהיו לו בכל אותן השנים, למרות שסבל יסורים נוראים עי"ש. כל הקונטרס הוא ספר מוסר חי, הגם שהוא רק כטיפה מן הים, ממה שאני בעצמי יכול להעיד!

אני רוצה לבטא עוד נקודה, שיכולים ללמוד הרבה מרבינו שליט"א, והוא "מידת הכרת הטוב" שרואים אצל רבינו. כבר עברו שנים רבות מאותן השמונה עשר שנים, רבינו יושב היום ברומו של עולם, רבן של ישראל, ועם כל זה לעולם אינו שוכח מכל יחיד שהסתכל עליו באותן השנים, ואני כבר לא מדבר מ"בעלי האכסניה", וכל אותם האנשים שעמדו לימינו וסייעו בעדו (וכמו שאמר רבינו בעצמו, וז"ל בקונטרס הנ"ל: עצם קשיי הגלות היו בלתי קלים כלל ועיקר. את מצוקת הממון השתדלו אכן רבים וטובים להקל בעדי ולסייע לי, ואל כולם הנני רוחש הכרת טובה עצומה, איש איש בשמו הטוב, וחסדם לא יסור מאתי).

היה זה שנים ספורות קודם הסתלקותו של רביה"ק ה"ישועות משה" זי"ע, שהיתי בימי ראש השנה בקרית וויז'ניץ בבני ברק, ורבינו שליט"א הזמין אותי לאכול את סעודת ליל ראש השנה בבית אביו ה"ישועות משה". מלבד רבינו שליט"א ובניו, היו שם רק עוד אורח אחד ואנכי, ובמשך הסעודה שאלני רבינו בפרטות על כל אחד ואחד מהעיר לייקווד אשר הסתכל עליו באותן השנים, את כל אחד הזכיר בשמו, "וואס מאכט דער? וואס מאכט יענער? [מה עושה פלוני?

מה שלום אלמוני?], רבינו התעניין על מצבו הפרטי של כל אחד מהם ובמה יכולים לעזור לו.

בתקופה שהתחילה כל הפרשה הזאת, למדתי בארץ ישראל, כשרבינו עוד היה בוויז'ניץ, וראיתי מקרוב את כל הענין. המצב הזה קרע את ליבי לגזרים, מיון הארץ איז אויסגעגאנגען פארן רבין שליט"א [ליבי יצא למען רבינו]. ברם בידעי את מה שרבינו גילה היום, שכל הענין היה "גזירה" על וויז'ניץ, אשר ה"ישועות משה" זי"ע ויבדלחט"א רבינו שליט"א היו "הקרבות", ואני ידעתי זאת מהרגע הראשון, כי דבר זה גילה לי הבעל חסד הנודע לשם ולתהילה הרה"צ רבי דוד לייב שווארץ זצוק"ל, אשר תיכף בתחילת הענין אמר לי: דאס איז א גזירה פון הימל! אויב דו וועסט דאווענען מיטן גאנצן הארץ, און בעטן דעם אייבערשטער "קרע רוע גזר דיננו", וועסטו זען אז סוף כל סוף וועט דער אייבערשטער אויסהערן דייענע תפילות! [זהו גזירה מן השמים! אם תתפלל בכל לבך, ותבקש מהקב"ה "קרע רוע גזר דיננו", תראה שסוף כל סוף ישמע הקב"ה לתפילותיך]...

ממילא, בידעי כל זאת, יצא ליבי גם למען רבינו ה"ישועות משה" זי"ע. בעיני ראיתי, שרבינו ה"ישועות משה" לא התנהג באותן השמונה עשר שנים כבימים מקדם, במשך השנים הראיתי כמה פעמים לאותם הקרובים אלי ביותר: קוק גוט, וועסטו זען אז דער רבי - מיינענדיג דעם "ישועות משה" זי"ע - הייבט נישט אויף די הענט אזוי הויך ווי ער פלעגט טון מיט יארן צוריק, בשעת ער איז געווען ארומגערינגלט מיט אלע קינדער "כשתילי זיתים סביב לשולחנו" [תתבונן היטב ותראה שרבינו - כשכוונתי על ה"ישועות משה" זי"ע - אינו מרים את ידיו גבוה כמו שהיה עושה בימים מקדם, בשעה שהיה מוקף בכל בניו "כשתילי זיתים סביב לשולחנו"].

מהרגע הראשון, כשליבי יצא למען רבינו ה"ישועות משה" זי"ע ולהבחיל"ח רבינו שליט"א, בידעי שזאת גזירה היא, גזירת גלות, וזה עצמו שרבינו שליט"א אינו נמצא סמוך לאביו ה"ישועות משה" הוא הצער הגדול ביותר שיכולים להעלות על הדעת, וכמו שרבינו בעצמו אמר עכשיו (זו"ל בקונטרס הנ"ל): עיקר הקושי היה אצלי שלא זכיתי לראות פני אבי הק', זה היה עבורי כמדקרות חרב, זה ייסר אותי ביסורי נפש איזומים, זה היה עבורי הקושי הנורא ביותר בכל אותם הזמנים..., על כן חיפשתי בכל דרך ואופן שהוא להמתיק מעל רבינו שליט"א את צער הגלות, וכפי ששגור בפי העולם "ביז צום קרעטשמע דארף מען אויכעט האבן א טרינקל" [עד בית הפונדק צריכים ג"כ לגימח], וכמו שאנו מבקשים בליל שבת קודש "שתרחמי עוד בגלותי לגאלי", שגם בתוך הגלות צריכים גאולה פורתא, וכידוע המעשה עם רביה"ק ה"צמח צדיק" זי"ע, ואכמ"ל...

מהרגע הראשון, ליזיתי את רבינו שליט"א במשך כל השמונה עשר שנים, מולן שוין לטובה, מאחורי הפרגוד. היכן שרבינו הלך, חיפשתי איך להקל על יסוריו (וז"ל בקונטרס שם: חלפו עלי זמנים מרים מאוד...), ושיקבלוהו בכבוד הראוי.

כשרבינו שליט"א הגיע לראשונה לביהמ"ד וויז'ניץ-53 בבארא פארק, היכן שהייתי שכן טוב ומהמתפללים שם, וראיתי שרבינו יושב על גבי הספסל, מיהרתי לגשת אל ה"שמש" וזירזתי אותו: ברענג א בענקל, זיי מכבד, נעמט אים אויף שיין! [תביא כסא, תכבד אותו, תקבלו אותו כראוי].

כששמעתי שרבינו מתכוון להשתתף בשולחנו הטהור של ידי'נ'ג ש"ב כ"ק אדמו"ר מקאסוב וצוק"ל, דפקתי על הדלת של הרבי מקאסוב, ואמרתי לו: דו גייסט באקומען אַ גרויסן גאסט דעם פרייטאג צו נאכטס, און דו זאלסט אים שיין אופנעמען! [אתה הולך לקבל בליל שב"ק זה אורח גדול, ותקבל אותו ביותרת הכבוד]...

וכן הלאה, כשרבינו שליט"א ביקר במאנטריאל, ובימות החול התפלל בבית המדרש דחסידי סקווירא, ואני בדיוק שהיתי שם לרגל שמחת החתונה בבית גיסי, אספתי את האברכים חסידי סקווירא, וסידרתי הדבר שהם יקבלו את רבינו על צד היותר טוב. כמו כן, במשך השנים הייתי מסדר שאנשים יקבלו אותו בסבר פנים יפות וכו' וכו'.

במיוחד, באותן הפעמים שרבינו שליט"א ביקר בעיר לייקווד, הייתי עומד על זה שהכל ילך כראוי ובהצלחה. שלחתי אנשים להשתתף בעת עריכת ה"באטע", והשתדלתי שיקבלו את פני רבינו בבתי מדרשים מסויימים.

פעם אחת לקחתי את רבינו לתפילת מנחה של שבת בישיבה הגדולה ד"בית מדרש גבוה דלייקווד", ורבינו עלה שם לתורה. בדרך אגב, אח"כ פנה אלי הגאון הגדול רבי ירוחם אלשיין שליט"א, ראש ישיבת לייקווד, ואמר לי: איך הער אז ער איז אין גלות, איז דא עפעס וואס איך קען ארויסהעלפן? [שמעתי שהוא בגלות, האם יש משהו שאני יכול לסייע]...

במשך השנים, שוחחתי עם רבינו שליט"א רבות בטלפון, והיה לי הזכיה לינוק ולקבל ממנו הרבה דברי תורה והנהגות ישרות, חלק גדול ממה ששומעים היום מרבינו, כבר שמעתי ממנו לפני שנים רבות.

כמו כן הייתי מוסר לרבינו שליט"א עדכונים מהנעשה ונשמע בוויז'ניץ. במיוחד אחר נישואי, כשהתגוררתי במשך תקופה קצרה בארץ ישראל, בשנים תשמ"ה תשמ"ט, הייתי סר לעתים תכופות אל מעונו של רבינו בצידה השני של בני ברק, לבקרו ולדרוש בשלומו, והייתי מוסר לו ידיעות מחצר הקודש.

במיוחד, באותן הפעמים שזכיתי להיות בראש השנה בוויז'ניץ, הייתי ממהר במוצאי יום טוב תיכף ב"זמן", אל עבר מעונו של רבינו שליט"א שהתגורר אז בצידה השני של בני ברק, והייתי מספר לרבינו בפרוטרוט ובהרחבה על מהלך הר"ה בוויז'ניץ. כשהייתי מגיע, כבר היה רבינו עומד מוכן ומזומן, ואף לא היה דורש בשלומי, ולא אמר לי "א גוטע וואך" או "א גוט יאר", אלא תיכף ומיד היה שואל באימה וביראה "ווי אזוי פילט דער טאטע?" [מה שלום אבא]...

אחר שהייתי מספר לרבינו משלום אביו, אז נרגע רבינו, והיה דורש בשלומי "קום אריין, א גוטע וואך, א גמח"ט", ואז היה שואל אותי לפרטי פרטים איך עברו ימי ראש השנה, והיה מתעניין על כל התפילות והניגונים, והייתי מוסר לו סקירה מליאה מכל הנעשה במשך החג, ורבינו ממש החיה את נפשו!

כמו כן, כאשר רבינו שליט"א ישב "שבעה" ל"ע אחר פטירת אמו הרבנית הצדקנית ע"ה, וישב לבדו בביתו, מלבד מה שאני בעצמי התקשרתי אליו כמה פעמים במשך ימי ה"שבעה" לנחמו, הסתובבתי בלייקווד, וחילקתי לכל ידידיו ואוהדיו פתק עם מספר הטלפון של רבינו, כדי שכל אחד יתקשר אל רבינו לנחמו. אחר כך אמר לי רבינו בעצמו: ברוך ה' אז איך האב גוטע ידידים אין לייקווד, וואס זיי האבן מיך גערופן מנחם אבל זיין [ברוך ה' שיש לי ידידים טובים בלייקווד, אשר התקשרו אלי לנחם אותי], שמעתי והחרשתי...

כמו כן, הייתי ה"וואסער טרעגער" [המוליך ומביא] של ידידי הרה"ח ר' יוסף יששכר דוב בעריש וויינבערגער זצ"ל, בעל מחבר של הספרים הנפלאים "עדות ביהוסף" על מנהגי וויז'ניץ, כאשר אני הייתי מעביר שאלות מסויימות אל רבינו שליט"א, אודות מנהגים שרצה לברר, ובמיוחד מנהגי רביה"ק ה"אמרי חיים" זי"ע. כמה פעמים ישבתי בביתו של ר' בעריש, ועברנו על כל התשובות שהשיב רבינו, וערכנו אותם כראוי באופן שיש להביאם בתוך הספר.

בדרך אגב, הייתי ג"כ המוליך ומביא אל הרה"ק בעל "תורת מרדכי" מוויזשניץ-מאנסי זי"ע, עמו הייתי בקירבה יתירה, ופעמים רבות הייתי נכנס אליו לשאול אודות מנהגי הרה"ק בעל "אהבת ישראל" זי"ע ועוד ענינים.

שנים רבות עברו מאז, אבל רבינו שליט"א אינו שוכח. הגם שהוא בעצמו אינו יודע פרטי פרטים מכל מה שעשיתי בעבורו, אבל רבינו כבר העיד ואמר: איך ווייס אז דיין הארץ איז געווען מיט מיר אלע אכצן יאר. אַ הארץ פילט אַ הארץ! [אני יודע שליבך היה עימי במשך כל השמונה עשר שנים. לב מרגיש לב]...

היה זה בשנת תשע"ז, כשרבינו שליט"א ביקר בלייקווד, בעת הנסיעה הגדולה, כאשר בא במיוחד לאסוף מעות עבור בניית בית המדרש הגדול. העסקנים ישבו

ר' אלימלך! - חיזקתם אותי באמצע "כל נדרי"

במוצאי יום הקדוש שעל"ט (תשפ"ה) בעת שהותי בבני ברק, הלכתי להשתתף בסעודת מוצאי יום טוב בביתו של ידידינו הגה"צ המשפיע המפורסם רבי אלימלך בידרמן שליט"א. בהיכנסי, קיבלני במאור פניו והודה לי על כך שאני שולח לו במשך השנה את הגליונות "נועם שיח", והגיב ואמר "איך מין, אז ס'איז געקומען די צייט משנה זיין דעם נאמען פון "נועם שיח" אויף "שיח דבש", יעדער ווארט איז נישט זיס - ס'איז האניג!" [אני חושב, שהגיע הזמן לשנות את שם הגליון מ"נועם שיח" ל"שיח דבש", כל אימרא כאן זה לא מתוק - זה דבש]...

אח"כ אמרתי לו שאני רוצה להודות לו ולומר "ישר כח גדול" על זה שחיזק אותי אתמול בלילה בעת אמירת "כל נדרי". ר' אלימלך הסתכל עלי, ובמבט תמה שאל אותי: אני חיזקתי אותך באמצע "כל נדרי"? הלא כלל לא הייתי אתמול באזור קרית וויז'ניץ, במה חיזקתי אותך?

אמרתי לו, שבערב יום הקדוש לפני ה'זמן' הייתי עסוק וטרוד מאוד בשיחת טלפון לאמריקא בענין איזה שידוך לאחד מיקירי מתפללי בית מדרשינו.

כידוע שבויז'ניץ מתחילים לומר "כל נדרי" חצי שעה קודם הזמן, כולם כבר הולכים לבית המדרש לאמירת "כל נדרי", ואני יושב ומדבר בטלפון.

כשהגעתי לבית המדרש אחזו כבר כמעט בסוף "כל נדרי". היתה לי קצת חלישות הדעת שאיחרתי לומר "כל נדרי" עם כולם, בפרט שאחד מהרגעים החזקים והמורטיטים - הויכפונקטן - אצלי הוא התפילה של "אור זרוע לצדיק" שאומרים קודם "כל נדרי", והסבר הדבר הוא, שבימי נעורי הייתי נוהג לשהות כל יום כיפור במאנסי במחיצת הקודש של הגה"ק בעל "תורת מרדכי" מוויזשניץ זי"ע. כידוע, שהרבי מוויזשניץ היה נסתר מאוד בעבודתו הק', וכל השנה לא ראו אצלו כמעט מאומה. אחד הזמנים שהוא נפתח קצת, היה בליל יום כיפור בתפילה של "אור זרוע לצדיק", הרבי הסתובב בבית המדרש עם הספר תורה ביד, וכל החסידים ואני בתוכם נדחפנו כדי לתפוס מבט [בליק] בפניו הק' של הרבי, ותמיד הייתי מתפעל מאוד מהברען הנדיר באש שלהבת של הרבי, ובפרט שכמעט ולא ראו אצלו מחזות מעין אלו במשך השנה כלל, ומחזה נורא הוד זה עומדת נגד עיני כל שנה בליל יום כיפור כשאומרים "אור זרוע לצדיק", ועכשיו הפסדתי את זה...

ידעתי שיש הפסקה בין "כל נדרי" למעריב, וחשבתי, שבמקום להתחיל לומר כעת "כל נדרי", אולי כדאי להמתין קצת עד שהרבי שליט"א (מין אדמו"ר מוויז'ניץ) יסיים לומר "כל נדרי", ובהפסקה שלאחריה אתפלל ביחידות את התפילה של "אור זרוע לצדיק" ו"כל נדרי". נו, מה עושה יהודי כשיש לו כמה דקות פנויות, הוא לוקח איזה ספר ומעמיק בו. על השולחן היה מונח קונטרס "באר הפרשה" ליום כיפור, לקחתי את הקונטרס, ופתחתי אותה באיזה מקום באמצע הקונטרס, והתחלתי לקרוא במקום שנפתח לפני. בקראי את הדברים נשתוממתי! הרגשתי שזה שליחות מיוחדת בשבילי מן השמים, וכך קראתי שם:

מעשה באברך מחסידי הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע ששהה לצד מיטת ידידו החולה במשך כל היום של ר"ה, ולא בא לבית המדרש רק לעת התקיעות, ומשראהו הרה"ק אמר, "זה האיש בן עולם הבא" (אף שבדרך כלל לא שמעו ממנו דיבורים כאלו), כי גדולה גמילות חסידים לזכות על ידה לעולם הבא. ואח"כ קראתי שם בקונטרס שיש להסמיק לזה מה שאמר הרה"ק רבי יענקעל'ע מפשעווארסק זי"ע על הא דאיתא בגמרא (מגילה דף ל"ב ע"א) שהגולל ספר תורה נוטל שכר כנגד כולם, ואמר בדרך רמז ומליצה "יאך זאג פשט איז" (אני אומר שהפשט הוא) שהגולל וסוגר את הספר שהוא לומד בו כדי לעזור לאחרים, הרי הוא נוטל שכר כנגד כולם.

בקראי דיבורים נשגבים אלו, היו לי הדברים לחיזוק גדול, והרגשתי שמדברים אלי מן השמים, תוך כדי שהנני מרגיש התעלות גדולה, ומיד התחלתי לומר את התפילה של "אור זרוע לצדיק" בהתלהבות גדולה...

ר' אלימלך בשמעו דברים אלו נתרגש מאוד, ונענה ואמר: לזה לבד היה כדאי כל ה"באר הפרשה"...

כשיצאתי מביתו של ר' אלימלך, היה כבר כמעט הזמן של מוצאי יום"כ באמריקא, המתנתי קצת,

והתקשרתי להצדדים של השידוך, ואמרתי להם שאני מביא עכשיו את הברכה של הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א להשידוך. ואכן ברוב רחמי וחסדיו נגמר השידוך בשעה טובה ומוצלחת בין יום הכיפורים לסוכות, הלא הוא הבחור החשוב מיקירי מתפללי בית מדרשינו, יקר רוח, עדין המידות, בנש"ק החתן בערל טובי שיחי, עם הכלה שתחי, בת ידידי הרה"ג ר' משה מנחם טויבענפעלד שליט"א בנו יקירו של הגאון הצדיק המפורסם רבי שמעלקא טויבענפעלד זצ"ל, שלמדתי עמו בחברותא בבית מדרש גבוה דליקווד לפני כארבעים שנה. השי"ת יעזור שיהא הקשר קשר של קיימא ולבנין עדי עד, בורא עולם בקנין השלם זה הבנין!

באר הקרשה - עש"ת - יום הכיפורים

סא

אשה לפניו בשני בצורת אמרה לו, רבי פרנטי. אמר לה, העבודת (לשון שבעה) שאין בקופה של צדקה כלום. אמרה לו רבי אם אין אתה פורנטי הרי אשת ושבעה בניה מרים, (כמעט כך) עמד ופרנסה משלו. לימים חלה ונפטר למות, אמרו מלאכי השתת לפני הקב"ה, רבש"ן, אתה אמרת כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא. ובנימין הצדיק שרחיה אשת ושבעה בניה ימות בשנים מעומות הללו, מיד קרעו לו גור דינו. תנא הוסיפו לו עשרים ושתים שנה על שנותיו. ומביא ה'משך חכמה, שמעתי שלא לחנם נקרא 'צדיק' ובוראי היה מלא מצוות ומעש"ם, ואעפ"כ בכבוד לספנת חיים, בשכלתה קצבת חייו, כדי להוסיף לו חיים לפנים משורת הדין וזכותו להצטרף לו זכות צדקה וחפד שתהיה לאותה אשה ושבעה בניה משלו. מעתה תתיישב תחתיה מדוע לא קבעו יום הדין אחר החורף, כי אם היה העידון בראש השנה רק אדוות פרנסה ובריאות אכן היה מועיל לבני ישראל וכותם שהם עוסקים בתורה לעומת הגוים העוסקים בשפלות תאוותם, אבל מבין שבר"ה העידון הוא 'מי לחיים וכו'...' לזה מוכרחים זכות צדקה וחפד לפנים משורת הדין, וזה יש להם דייקא אחר הקצור ובציר שהם מנחים פאה, לקט ושבתה, יותר מ'תרומות ומעשרות' שהם ניתנים למכריהם הבתנים ויש להם מזה 'סוכת הנאה', אבל לקט שבתה ופאה שהבעלים עוזבים את השדה ומנחים מ'עמל' ויגיעם לכל הזונה, ואף יחבין ששנאיו וזכים בזה, עיני יזכו להוכיח לחיים טובים ארוכים ולשלום, כי א"א לדין בשמים אם הוא ראי לחיים או לא, שהרי יש לנהוג בו 'מידה כנגד מידה', והוא חנן דלים אף למי שאינו ראי"ש, ומכאן ילמד כל איש לנפשו להיות 'שוב ומטיב לכל לחיים ולטובים'.

א'למלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, כביכול עבר לזה לאיש מלוח' שהקב"ה נעשה כלוה מן האדם, והנה בכל מקום קיימא לן (ד"ה ד א) שהתובע הולך אחר התובע (והדין יתקין בבירי שהתובע רוצה ללך אלוה), סבל מקום בתלוצאה מתייב הלוח - התובע, ללכת אחר המלוה - התובע. מעתה, אם אמרנו שהקב"ה הוא כביכול כלוה ממי שנומל חסד לחברו, נמצא שביד האדם - המלוה להחליט לפני איוה כ"ד הוא רוצה לעמוד בדין, ומטיילא אפשר לו למען שרוצה לעמוד בפני מרת החסד והרחמים ולא בפני מרת הדין.

ובזה ביארו מה שאנו אומרים בתפילה (בפסח ונתנה חוק) 'וכון בחסד כסאך, ותשב עליו באמת', שעי' גמילות חסד יתא גמילות להחליט באיוה כסא ישב כביכול לדין אותנו"ה.

מה רב שרם של נוטלי חסדים להעביר רוע הגזירה, ובפרט אם נוטלי חסדים למי שאינו מכיר ואינו מאוהבו, כדמצינו נרואות ברברי ה'משך חכמה' (פר אמר ד"ה בפרש) המבאר מדוע קבע הקב"ה את יום הדין - ראש השנה בתשרי, והרי בימות החמה עוסקים בני ישראל בעבודת השדה, בקציר ובציר ושאר העבודות, ואילו בימות החורף הם מרבים זכויות כשהם יושבים ועוסקים בתורה, אם כן היה עדיף לקבוע את יום הדין בתשרי ניסן בת החסד, כי אז יצאו ישראל וזכאים בדין, אחר שעברו עליהם ימות הגשמים מתוך עסק תורה, ולעומתם הגברים עוסקים בתאוות עולם הזה ודברים אסורים, והוא פלא.

אלא מביא ה'משך חכמה' עפ"י מה דאיתא בגמרא (ב"ב יא.) תניא אמרו עליו על 'בנימין הצדיק' שרעה ממנה על קופה של צדקה, פעם אחת באחה

לח. מעשה באברך מחסידי הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע ששהה לצד מיטת ידידו החולה במשך כל היום של ר"ה, ולא בא לבית המדרש רק לעת התקיעות, ומשראהו הרה"ק אמר, זה האיש בן עולם הבא (אף שברוך כלל לא שמוענו ידברים כאלו) כי גדולה גמילות חסדים לזכות על ידה לעולם הבא. ויש להסמין מה שאמר הרה"ק ר' יעקב ממשעווארסק זי"ע על הא דאיתא בגמ' (מגילה לב.) שהגולל ספר תורה נוטל שכר כנגד כולם, ואמר בדרך זמז ומליצה 'איך זאג פשט איד' (אני אומר שהפשט הוא) שהגולל וסוגר את הספר שלומד בו כדי לעזור לאחרים הרי הוא נוטל שכר כנגד כולם...

לט. וכי ביאר כ"ק אדמו"ר החכמת אלעזר' מסערת ויוניץ זי"ע בנוסח הבקשה שאנו מבקשים ב'סליחות', מכניסין לפני בעל הרחמים, בכדי שאף הוא יתנהג עמנו במדת הרחמים כדרך שאנו נוהגים באחרים.

דארט ווערט אלעס פארשריבן

בשב"ק פרשת בהר בחקותי העל"ט (תשפ"ה). שהייתי בבארא פארק, ובצפרא דשבתא הלכתי להתפלל בבית מדרשו של כ"ק אדמו"ר מוויזשניץ-בארא פארק שליט"א.

כשהגעתי לבית המדרש אחזו באמצע אמרתי "קרבנות". הרבי הבחין בי, ניגש אלי והושיט לי ידו ל"שלום", ושאל אותי אם כבר היה לי "קאווע" [קפה], אמרתי להרבי שאינני שותה קאווע. שאל אותי הרבי: א גלאז קאלטע וואסער טרינקט מען יא? [כוס מים קרים כן שותים], נענעתי בראשי לאות "הן", והרבי ביקש מיד מן ה"הויז בחור", שיכניס עבורי כוס עם מים קרים.

אחר התפילה שאלני הרבי: אויב מ'וואלט געמעגט פרעגן, פארוואס קאווע טרינקט מען נישט פארן דאווענען, אבער קאלטע וואסער טרינקט מען יא? [אם מותר לשאול, מדוע קפה אינעם שותים לפני התפילה, אולם מים קרים אתם כן שותים]. אמרתי להרבי: דאס האט גארנישט מיט "פארן דאווענען", איך טרינק קיינמאל נישט קיין קאווע! [אין לזה שייכות לענין לפני התפילה, אף פעם איני שותה קפה]...

שאל אותי הרבי בפליאה גדולה: ס'איז דא עפעס א "קפידא" נישט צו טרינקען קיין קאווע? [יש איהו קפידא שלא לשנות קפה]. אמרתי להרבי: ביי אונז איז דא איין "קפידא", נישט צו האבן קיין "קפידות", נאר פשוט, איך האב עס נישט ילב [אצלנו יש רק קפידא אחת, שלא להקפיד (ועי' נועם שיח פרשת ואתחנן תשפ"ד, מס' 261, עמוד כ"ג) רק פשוט, אינני אוהב את זה]...

אחד חסידים שם שמע את הדברים, והגיב: זאג נישט פאר קיינעם אז דו טרינקסט נישט קיין קאווע, מ'וועט מיינען אז עס פעלט דיר א שרייפל [אל תגלה לאף אחד שאינך שותה קפה, כי עלולים לחשוב שחסר לך בורג]...

אמרתי לו: הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א שרייט א גאנצע צייט, אז אויב מ'איז מקבל "בושות", איז דאס מסוגל אויף גרויסע זאכן [הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א צועק תמיד שאם מקבלים "בזיונות" זה מסוגל לישועות גדולות]...

אחר כך שאל אותי הרבי: מ'איז דא אלץ "שווייץ", אדער מ'האט דא א "שמחה"? [נמצאים כאן תנור "שווייץ", או שיש לכם כאן שמחה] (ועי' נועם שיח פרשת קדושים תשפ"ד, מס' 255, עמוד י"ט). אמרתי להרבי שהפעם הקודמת שהייתי כאן ב"שווייץ", היה בשנה שעברה בפרשת "אחרי", ועכשיו באנו שוב...

אמר הרבי: אז מ'קומט דא צוריק און מ'פארט נישט קיין "שווייץ", איז א סימן אז מ'קען אויפטון דא וואס מ'טוט אויף אין שווייץ [אם חוזרים לכאן און נוסעים לשווייץ, הרי זה סימן שיכולים להועיל כאן מה שמועילים בשווייץ]... אחר כך נענה הרבי אל הסובבים אותו: ווען מ'רעדט מיטן סאנטובער רב, דארף מען אכטונג געבן וואס מ'זאגט, ווייל אלעס ווערט פארשריבן [כאשר משוחחים עם אב"ד סאנטוב, צריכים להיזהר מה שאומרים, כי הכל נכתב]...

אמרתי להרבי: מ'דארף אלץ אכטונג געבן וואס מ'זאגט, צו איך בין יא דא צו איך בין נישט דא, ווייל אויבן ווערט אלעס פארשריבן, וואס מ'טוט און וואס מ'רעדט, ווי ש'שטייט (מסכת אבות פרק ב' משנה א') "וכל מעשיך בספר נכתבים" [תמיד צריכים להיזהר מה שאומרים, בין אם אני נמצא כאן ובין אם לא, כי למעלה הכל נכתב, מה שעושים ומה שמדברים, כמו שכתוב "וכל מעשיך בספר נכתבים"]...

נענה הרבי: גערעכט! נאך א מזל אז ס'איז דא א "נועם שיח", וואס דאס טוט אונז דערמאנען אז מ'דארף אכטונג געבן וואס מ'רעדט [צודק! מזל שיש "נועם שיח", אשר זה מזכיר לנו שצריכים להיזהר מה שמדברים]...

סיפרתי להרבי, שכאשר המציאו את הטעיף-ריקארדע"ר [מכשיר הקלטה], הכניסו כלי זה אל הגה"ק בעל "חפץ חיים" "זקוק", והחפץ חיים התבונן בכלי ההתחיל לכבות, ואמר: דאס טוט אונז דערמאנען, אז אלעס וואס מ'רעדט ווערט ריקארדירט אויבן! [זה מזכיר לנו, שכל מה שמדברים מוקלט למעלה כמו שאמר (שם) "זאוזן שומעת"]...

אמרתי להרבי: פון מיר דארף מען נישט אזוי מורא האבן, נישט אלעס וואס מ'זאגט ווערט געשריבן, אדרבה, זייער אסאך זאכן וואס איך זע און וואס איך הער בלייבן "פנימי" [ממני אין צריכים לירא כל כך, לא כל מה שאומרים נכתב, אדרבה, הרבה מאוד דברים שאני רואה און שומע נשארים בפנים]...

וסיפרתי להרבי, שפעם הייתי אצל כ"ק אדמו"ר מסקווירא שליט"א, והרבי סיפר לי זכרונות נפלאים, מהתקופה בה שהה במחיצת חזו"ה הרה"ק האמרי חיים" זי"ע. בין הדברים סיפר לי הרבי איזה דבר, ואחר כך הפטיר באוני בלחישה "דאס זאג איך נאר פאר דיר, דאס דארף מען נישט ברענגען" [את זה אני אומר רק לך, אין צורך להביא את זה]...

אבל למעלה - אמרתי להרבי מוויזשניץ - אין יכולים לברור "זה כן וזה לא", מה שאומרים ומה שעושים, הכל נכתב, בין אם רוצים ובין אם לאו, כמו שכתוב "וכל מעשיך בספר נכתבים"...

מפ"ק של כ"ק הרה"ק מסקולען זי"ע

לאחרונה זכיתי להיות במחיצת כ"ק מרן אדמו"ר מסקולען (שליט"א) [זי"ע - שנסתלק ביום ה' אלול תשפ"ד] ושמעתי ממנו כמה דברים נפלאים, ובתוך דבריו אמר כך:

אבי - הגה"ק מסקולען [ה"מאור ישראל"] זי"ע אמר על הפסוק בפרשת משפטים (שמות כ"א, י"ט): ורפא ירפא, ודרשו חז"ל (מס' ברכות דף ס' ע"א) "ורפא ירפא - מאכן שניתנה רשות לרופא לרפאות" (ואגב, ידוע מה שנכתבו בספה"ק בביאור דרשה זו, שהכוונה הוא שהקב"ה נתן רשות לרופא רק "לרפאות" - כלומר שאפשר לרפאות את החולי, ולא ניתן רשות לרפא לייאש את האדם ח"ו ולומר לו שאין תרופה למחלתו).

ואבי זי"ע פירש כך: אצל הרופא הוא בחי' של "ורפא ירפא", הוא נותן להחולה תרופה אחת, ואח"כ אם התרופה אינה מועלת, אזי הוא חוזר ונותן להחולה תור לבדיקה נוספת, ואז נותן לו תרופה אחרת, וחוזר חלילה עד שהחולה מתרפא לבסוף ממחלתו. אבל אצל הקב"ה נאמר (שמות ט"ו, כ"ז): כי אני ה' רופאך - בפעם אחת הוא שולח להחולה רפואה שלימה והוא נרפא ממחלתו תיכף ומיד.

אבי - הגה"ק מסקולען זי"ע אמר על דברי רש"י בפרשת אמור (ויקרא כ"א, א'): אמור ואמרת, להזהיר גדולים על הקטנים, ואמר אבי הרבי זי"ע, "להזהיר גדולים על הקטנים", שיהירו את הקטנים שלא ידברו סרה על גדולי ישראל...

הנה הדור של היום הוא דור חלש - א שוואכער דור, ואין לנו כח להתענות כמו שהיו נוהגים בדורות הקודמים, וממילא, כשיש לאחד ענין להתענות, הוא יכול לקיים את התענית באופן אחר, שכשהוא רעב ומשתוקק לאכול מיד, אזי בל ימהר עם הברכה והאכילה, רק יברך את הברכה קודם האכילה במתינות ובכוונה, ורק אח"כ יתחיל לאכול, ובכך יקיים את ענין התענית... וכידוע מה שרבינו יונה כותב (ספר יסוד התשובה) בשם הראב"ד (שער הקדושה), שכאשר אדם מושך את עצמו מהאוכל באמצע אכילתו בעוד שהוא מתאוה לאכול, היא מעולה יתר מן התענית.

בברכת פרידה אמר הרבי: עס קומט דאך באלד דער יום טוב פון פסח, זאל דער אייבערשטער העלפן אז מ'זאל האבן פילע טאשן, מה דאך אז המן האט געהאט "טאשן", איז כל שכן... [הרי ממשמש ובא חג הפסח הבא עלינו לטובה, יעזור השם יתברך שיהיה לכל ישראל כיסים מלאים בשפע רב, בקל וחומר מהמן, אם להמן היה "כיסים", אז כל שכן]...

וועלט איז אויס וועלט!!

מתוך שיעור פרקי אבות בביהמ"ד דחסיד וויזשניץ-מאנסי ש"ק עקב תשפ"ד – מאנסי

אני רוצה לסיים בדבר נורא ששמעתי מכ"ק אדמו"ר ממירון-מאנסי שליט"א. בשבוע זה יחול יומא דהילולא רבא של הרה"ק מסאטמאר זי"ע. בשעת הלווייתו של הרה"ק מסאטמאר, נעמד המשב"ק המסור הרה"ח ר' עזריאל גליק ז"ל, וזעק מנהמת ליבו "רבותי, וועלט איז אויס וועלט!" [העולם עמד מלכת].

מספר האדמו"ר ממירון-מאנסי, שזמן מה אחר הסתלקותו של הרה"ק מסאטמאר, פגש הרבי זי"ע (הגה"ק בעל "תורת מרדכי" מוויזשניץ) את המשב"ק ר' עזריאל, והרבי אמר לו: דע לך, שכאשר נסתלק זקני הקדוש ה"אהבת ישראל" זי"ע, חשבתי גם אני שהעולם עמד מלכת, אבל אח"כ ראיתי שאינו כן, בבוקר שלמחרת שוב זרחה השמש...

יהודים יקרים! אין זה סוד שכאשר הרבי זי"ע נסתלק, חשבו כאן הרבה יהודים שהעולם עמד מלכת. אני זוכר בשעה שהלכו רבבות אלפי ישראל רגלית את הדרך הארוכה לבית החיים בשעת הלוויה, שמעתי מאנשים כמה וכמה התבטאויות, אחד מהם נאנח אנחה עמוקה וזעק: אין מלווים כאן רק את הרבי, **מלווים כאן את כל וויזשניץ!**...

אבל נוכחנו לראות שאין זה כן, ביום שאחר כך זרחה שוב השמש, שמונה אדמורי"ם מאירים חדשים, ההנהגה המיוחדת שלהם מהדהדת בכל העולם, האחדות הנוראה והשלום השורר בין שמונת האדמורי"ם, מהווה קידוש השם נפלא! זה זורח בכל העולם.

בתחילה אמרו אנשים זה לזה "אה, הבה נראה כמה זמן זה יחזיק, זה יחזיק מתענית אסתר עד פורים..." אבל כבר עברו למעלה מששה שנים, ולא זו בלבד שהאחדות קיימת, אלא היא אף משתבחת ומתחזקת מיום ליום, הודות להרבי שליט"א דפה (כ"ק אדמו"ר מוויזשניץ-מאנסי שליט"א), אשר עומד על המשמר, ומשקיע כוחות בלתי ניתנים לתיאור, אי אפשר להשיג את הפעולות הנשגבות ואת הכוחות העצומים שהרבי שליט"א משקיע בענין זה. העולם רועש מזה, העולם משתעשע בזה.

מוטלת עלינו החובה, לעמוד לימין מרנן האדמורי"ם שליט"א, לסייע להם בעבודת הקודש, לעזור להם, ולעשות ככל אשר תשיג ידינו כדי שהאחדות והשלום ימשיכו להתקיים ולפרוח ביתר שאת, וחס וחלילה שלא לקלקל ע"י חשבונות של הבל ופאליטיק!

יש מכתב חריף, מהרה"ק בעל "אמרי חיים" זי"ע. היה בשעתו איזה מחלוקת בגראסוורדיין, וכך כותב האמרי חיים (מכתב כ'): **הפירוד שביניכם כואב ומעגם את נפשי עד למאוד, ונוגע עד נקודה הפנימית שבלב, חוסו נא על כבוד מוריכם שוכני ארץ זי"ע.** חוסו ורחמו נא על רבותינו היושבים בגן עדן ונהנים מזיו השכינה.

ה"אמרי חיים" זועק, שאם יהודי יעשה מחלוקת, עי"ז יכאיב להרה"ק בעל "אהבת שלום" זי"ע, ה"אמרי חיים" זועק "חוסו נא על כבודו של האהבת שלום", **חוסו נא על כבוד מוריכם שוכני ארץ זי"ע.**

מי שיש לו מעט רגש לרבינו זי"ע (הגה"ק בעל "תורת מרדכי" מוויזשניץ), צריך הוא לשמור על כבודו! אם מישהו מפריע אפילו במקצת לענין האחדות והשלום בין החצירות, הוא מכאיב בזה לרבינו זי"ע. אלו שצעקו בשעת הלוויה שמלווים כאן את כל וויזשניץ, **הם צריכים לשמור שח"ו לא יהיה כן, חוסו נא על כבוד מוריכם שוכני ארץ זי"ע.**

יש לנו את הזכיה, שנמצא בינינו כ"ק אדמו"ר שליט"א מלונדון, אשר הנהגתו המיוחדת, והרגש החם הפועם בקרבו כלפי כל יהודי, לא רק חסידי וויזשניץ, אלא יהיה מי שיהיה, הם הפלא ופלא!

ידוע לכולם שהרבי שליט"א מלונדון עבר תקופה לא פשוטה כלל וכלל, הוא היה מאושפז זמן ממושך בבית החולים. כאשר הרבי יצא מבית החולים, צלצל אצלי הטלפון, אני עונה לטלפון והנה על הקו נמצא לא אחר מאשר הרבי מלונדון בכבודו ובעצמו! התפלאתי מאוד, האם אין להרבי דבר יותר חשוב לעשות בצאתו מבית החולים, מלבד להתקשר אלי?

הרבי פתח את דבריו: רציתי לומר לך "ישר כח". הרגשתי תמיהה עצומה, הרבי אומר לי "ישר כח", האם אי פעם עשיתי משהו למענו, מעולם לא שלחתי לו כסף, אם כבר, אז הרבי שלח לי...

הרבי המשיך ואמר, שבשעה ששכב בבית החולים, לא היה לו כח ללמוד שיעורים תמידין כסדרן, מפאת חולשתו, על כן ביקש שיביאו לו חבילה של גליונות "נועם שיח", וממש החיה בהם את נפשו.

ובפרט ובמיוחד, הפעולות הנשגבות שהרבי מלונדון עושה למען החדרת חשיבות הענין של אחדות ושלום, ולמען הרבות אחדות ושלום בעולם, הכוחות העצומים שהרבי משקיע כדי שבני ישראל יחזיקו את עצמם באחדות ובשלום, ושלא יהיה ביניהם שום מחלוקת ח"ו. כלל ישראל מסוף העולם ועד סופו מביטים בהערצה רבה על פעולות אלו.

יהודים יקרים, חשבנו שהעולם עומד מלכת, אבל הקב"ה הראה לנו שאין זה כן, העולם ממשיך להתקיים. אכן הרבי זי"ע אינו כאן, אבל השמש זורחת...

יעזור השי"ת שכל האדמורי"ם שליט"א ימשיכו בעבודת הקודש, השי"ת יתן להם כח בריאות והרחבת הדעת, ולכולנו יתן השי"ת דעה והשכל לעמוד לימינם של כל האדמורי"ם, להטות שכם לעבודת הקודש, לחזק ולבצר את השלום והאחדות בין כל החצירות.

בטבע אָ קמצן

בשבת קודש פרשת עקב שנת תשפ"ד מסרתי שיעור בפרקי אבות בעיר מאנסי בביהמ"ד דחסידים וויזשניץ-מאנסי. בתוך דבריי הזכרתי כמה דברים בשם אנשים מסויימים, וכל אלו מהאנשים שהזכרתי את שמם תיארתי אותם בתוארים חשובים ויפים, וחלק מהם אף שיבחתו בפרטות באיזהו מקומן של שבח"ם באופן מיוחד.

לאחר השיעור ניגש אלי אחד ואמר לי שרואים עלי שהסתופפתי בצילו של הרה"ק מטאהש זי"ע, כי הרה"ק מטאהש היה "פארגינער" [אחד שמפרגן]. אמרתי לו, שהרה"ק מטאהש העיד על עצמו שבטבעו הוא לא אדם טוב [בטבע איז ער נישט א גוטער מענטש], בטבע הוא קמצן [קארגער], ובטבע הוא קפדן, והוא עבד על עצמו מאוד קשה להפך את כל טבעיו הרעים, ועל ידי זה נעשה אדם מאוד טוב זייער א גוטער מענטש.

ובאמת, כך ראו אצל הרה"ק זי"ע כל השנים, תמיד היה נותן ונותן ללא הרף, הוא היה מחלק סכומים עצומים לצדקה, ואף בעת שחילק שיריים, היו צריכים לקבל את השיריים בשני הידים, כי הוא חילק שיריים בכמות עצומה שממלא את שני הידים.

בשבת בבוקר בסעודת צפרא דשבתא אכלו עמו האורחים על שולחנו, והוא בעצמו חילק לכל אחד ואחד שיריים מכל מאכלי השבת, ומילא לכל אחד צלחת מלאה וגדושה ברחבות נפלאה, וכל זה היה לאחר שעבד על עצמו וזיכך עצמו זיכך אחר זיכך ביגיעה נפלאה ועצומה. וכמו שהעיד על עצמו, שהיה זה עבודה קשה, כי בטבע הוא היה ממש להיפך.

והמשכתי ואמרתי לו: פאר מיר איז עס נישט קיין קונץ [בשבילי זה לא חכמה], כי אני בטבע אדם טוב...

אח"כ אמרתי לו, ששמעתי סיפור נפלא מאת כ"ק אדמו"ר ממירון-מאנסי הרה"צ רבי ברוך שטרן שליט"א, שהוא שמע את זה ממקור ראשון.

בראשית הנהגתו של הרה"ק מטאהש זי"ע, בעודו מתגורר בעיר מונטריאל בטרם ייסד את קריית טאהש המעטירה (שבדרך אגב, אבי מורי ז"ל היה אצלו מהעשרה ראשונים והיה מאוד מסור אליו), לא היה להרבי מקוה בבית מדרשו, ולכן הלך הרבי בכל יום לטבול במקוה שבבית המדרש בעלזא. על הדלת של המקוה היתה תלויה מודעה, שקודם שטובלים צריכים לעשות מקלחת (shower). אך הרה"ק מטאהש מחמת סיבותיו וענייניו לא עשה מקלחת קודם התפילה, רק נכנס למקוה, טבל, ומיד יצא.

היה איש אחד שמאוד הפריע לו הנהגתו של הרבי, והלה התרגז ואמר, "צריכים ללמד את הרבי הצעיר דרך ארץ, למה הוא לא מצית למה שכתוב במודעה שצריכים לעשות מקלחת קודם המקוה! - פארוואס פאלגט ער נישט?", ומרוב כעס החליט ללמד את הרבי לקח.

יום אחד כשהרבי נכנס לטבול, באמצע הטבילה - בעוד ראשו במים, ניגש אליו הלה, והחזיק בראשו של הרבי כדי שהרבי לא יוכל להוציא את ראשו מהמים. הרבי כמעט נחנק, ובקושי ממש יצא בחיים מבור המקוה...

כשהרבי חזר לביתו, נתיירא מאוד שמה יהיה לו איזו קפיידא על אותו אחד שהחזיק ראשו במים, ולכן מאותו היום והלאה התחיל הרבי לשלוח כסף להאיש הזה, ואף השתדל תמיד לעזור לו בכל עת מצוא. הרבי עבד בכל כוחו לעקור מהשורש כל שמץ קפיידא, כל שמץ כעס, אף שהאיש הזה כמעט והרג אותו, אבל הרבי לא הפסיק לשבר את הטבע בכל עוז ביגיעה נפלאה, והמשיך לשלוח אליו תמידין כסדרן עוד ועוד כסף, ואף השיא הרבי בממונו את כל ילדיו של אותו איש...

דרך הצדיקים שמשנים טבעם

בעשרת ימי תשובה שעל"ט (תשפ"ה) נודע שמרן אדמו"ר מוויז'ניץ שליט"א - על ישראל הדרתו בקרית וויז'ניץ בני ברק זקוק לרפואה שלימה. קהל חסידי וויז'ניץ התחילו לדאוג על מצב הרבי, והרבי ניסה כמה פעמים לחזק אותם ולהרגיעם.

בלילה הראשון של סוכות בעת השולחן הטהור הזכיר הרבי את האַכצן יאר [שמונה עשרה שנים] שהוא היה בגלות, והרבי התבטא, שבמשך האַכצן יאר (שהרבי מכנה "די אַכצן זיסע יארן), אף אחד לא האמין שעוד יגיע זמן שהוא יחזור אל אביו הגה"ק בעל "ישועות משה" זי"ע, והדבר היה נראה חוץ לדרך הטבע, וכל מי ששמע אותו אומר שעוד יבוא הזמן שהוא יזכה לחזור לאביו, אמר לו "דו דאַרפסט אַ דאקטער" [אתה צריך רופא]. ולבסוף סיבב השי"ת שהוא חזר בשעה טובה ומוצלחת! ואשר על כן - אומר הרבי, במצב של היום ג"כ אסור להתיימש, וצריכים להתחזק באמונה ובטחון שהשי"ת ישלח רפואה שלימה במהרה.

וברצוני להוסיף על דברי הרבי שליט"א: הנה, כשהמלאכים הגיעו לבקר אצל אברהם אבינו, נאמר בפסוק (בראשית י"ח, ט'-י') שהם שאלו אותו "איה שרה אשתך", ואברהם אבינו ענה להם "הנה באהל", אמרו לו המלאכים "שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך". ולכאורה צריך ביאור, מה השייכות בין דברי אברהם לדברי המלאכים, כי מלשון הפסוק משמע שעל דברי אברהם שאמר ששרה היא באהל, הגיבו על זה המלאכים ואמרו שכעת חיה והנה בן לשרה אשתך, מה השייכות בין זה לזה.

וראיתי בספר כתב סופר זי"ע (בפרשת וירא, ד"ה עוד נ"ל) ביאור נפלא, דכשהמלאכים ראו שאברהם אבינו הכין להם סעודה גדולה ודשנה כסעודת שלמה בשעתו, הבינו המלאכים שכנראה הרעבעצן [הרבנית] יצאה לנופש ואיננה בבית, שכן חז"ל אמרו (מס' ב"מ דף פ"ז ע"א) שאשה עיניה צרה באורחים, ועל כן שאלו המלאכים את אברהם "איה שרה אשתך", היכן הלכה שרה, והשיב אברהם ואמר "הנה באהל", הרעבעצן כן נמצאת בבית, היא נמצאת באהל **והיא הכינה את כל הסעודה הדשנה הזאת, כי היא התחזקה נגד הטבע כדרך הצדיקים שמשנים טבעם**, ואין עיניה צרות באורחים כשאר הנשים.

כששמעו המלאכים את דברי אברהם, אמרו: אם המצב הוא כך, ששרה מתנהגת חוץ לדרך הטבע, אזי אף הקב"ה ימדוד עמה מדה כנגד מדה ויתנהג עמה חוץ לדרך הטבע, "ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך", השי"ת יעזור לה שתפקד עם בן זכר חוץ לדרך הטבע, מדה כנגד מדה.

כולם יודעים את התנהגותו הנפלאה והמיוחדת של מרן הרבי שליט"א בכל השנים הללו, שבכוחות עצמותו **התחזק נגד הטבע כדרך הצדיקים שמשנים טבעם** באופן נפלא ממש שאין לשער ולתאר, ואשר על כן עלינו להתחזק באמונה ובטחון שהרבי יושע במהרה בפקודת ישועה ורחמים מדה כנגד מדה.

והאמת הוא, שאמר לי כ"ק אדמו"ר מוויז'ניץ-ירושלים שליט"א (שהוא מומחה עצום בענייני רפואה), שיש ב"ה סיכויים טובים **בדרך הטבע** שהרבי יכול בעז"ה לצאת מהמצב להיות לו רפואה שלימה, וא"כ על אחת כמה וכמה שצריכים להתחזק באמונה ובטחון שהרבי ישוב לאיתנו בביריות גופא בעז"ה, ויתקיים בו "עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו".

דאס קינד וואקסט אויף אן אגודיסט...

במוצש"ק פ' וירא תשפ"ב, הלכתי "לנחם" את הנגיד החסיד ר' מנשה פרנקל שליט"א מגדולי העסקנים בעיר התורה לייקווד שישב בעמק הבכא על אביו הדגול והמפורסם הרב נפתלי הערץ פרנקל ז"ל מנהל רבות בשנים של המוסדות "בית רחל" דסאטמאר ואיש אמונו של הגה"ק מסאטמאר זי"ע. ר' מנשה סיפר כמה עובדות נפלאות ששמע מאביו ז"ל אודות הגה"ק מסאטמאר זי"ע, וכך סיפר:

פעם שהה אביו ר' נפתלי הערץ ז"ל בבית הרבי זי"ע ביחד עם בניו. לפתע אמר אחד הילדים לאביו דבר מה בשפה האנגלית. הרבי כששמע את דברי הילד, שאל את אביו בפליאה "אתה מדבר עם בןך באנגלית???", והשיב אביו ואמר להרבי "זוגתי היא מארץ ישראל, ויש לאם כן שתי ברירות, או לדבר באנגלית או לדבר בעברית..." הרבי שמע, וחיוך רחב עלתה על פניו הק'...

פעם נדברו כמה ליטווישע גדולי ישראל להיוועד באסיפה אחת לדון בעניינים העומדים על הפרק, וביקשו מהגה"ק מסאטמאר זי"ע שיבוא אף הוא ליטול חלק באסיפה זו. באמצע האסיפה, דיברו הגדולים אודות ענין מסויים שעמד אז על הפרק, והביעו את דעתם אודות הענין, אך כשהרבי שמע את דבריהם, לא היתה דעתו נוחה מכן. הרבי קם באמצע האסיפה לבש את מעילו ויצא מהמקום.

כמה דקות לאחר שהרבי יצא, ראו הנאספים לתדהמתם את הגאון האדיר רבי אהרן קוטלר זצ"ל נעמד אף הוא ומתכונן לצאת. שאלו את רבי אהרן בתמימה "למה אתם יוצאים, והלא הרבי מסאטמאר כבר יצא ויכולים להמשיך את האסיפה?". אמר להם רבי אהרן "אבער יעצט איז נישט דא מיט וועמען צו רעדן?" [אבל כעת אין עם מי לדבר]...

פעם התארח הגאון רבי יעקב יצחק רודרמן זצ"ל ראש ישיבת "נר ישראל" בבאלטימור בבית מלון מסויים. בהגיעו, שאלו בני לווייתו את הגויה שסידרה את החדרים, אם היא הציעה מצעות חדשים בחדר הרב או שהשאירה את הישנים, והשיבה, שברוך כלל היא מציעה מצעות חדשים, אך במקרה הזה היא השאירה את הישנים, מפני שזה ששהה מקודם בחדר הרב לא השתמש כלל עם המטה, ובכן, המצעים הם ממש חדשים. שאלו אותה "מי היה כאן קודם לכך?", והשיבה "הרבי מסאטמאר היה כאן".

כששמע הרב רודרמן זצ"ל את דבריה, נענה ואמר "אם הייתי שומע את זה מפי החסידים של הרבי, לא הייתי מאמין לדבריהם, אך כעת ששמעתי את זה מן גויט'ע שמספרת כן כמסיח לפי תומה, עכשיו אני מאמין..."

פעם רצו כמה ליטווישע גדולי ישראל להיוועד באסיפה אחת עם הגה"ק מסאטמאר זי"ע. הם נסעו לויליאמסבורג ונכנסו למקום שהתקיים האסיפה בערך בשעה שתיים בצהריים. הגאון רבי יעקב קמנצקי זצ"ל ראש ישיבת "תורה ודעת" ביקש תחילה להתפלל מנחה, ולכן מיד בהיכנסו, שאל את הרבי אם הוא רוצה להצטרף לתפילתם שכן הם הולכים להתפלל עכשיו מנחה. אמר לו הרבי "התפללתי כבר".

כששמע רבי יעקב את תשובת הרבי, אמר לו כשבת שחוק על פניו "על דבר זה לבד הייתה כל האסיפה כדאית - שהסאטמארער רבי יתפלל לכל הפחות פעם אחת תפילת מנחה בזמנה..."

לפני שנים, בעת שהתקיימו אסיפות בבית הרבי זי"ע היה הרבי מורה לר' הערץ שיישב, אך מחמת יראת הכבוד נשאר תמיד לעמוד, והרבי היה אומר לו בזהירות "דו ווילסט אז איך זאל ארויף קוקן אויף דייך?..."

עוד סיפר ר' מנשה, שהברית שלו התקיימה בבית הרבי זי"ע, והמצב שם היה מאוד לעבדני. הרבי זי"ע התכבד בסנדקאות, הרב משה שערער ז"ל נשיא אגודת ישראל התכבד בברכות, והגאון הרב משה בונם פירטוינסקי זצ"ל בעמח"ס "ספר הברית" היה המוהל (ובדרך אגב, הרבי הורה לו לעשות את המציעה כראוי).

הוסיף, שאביו ביקש מהרבי שיתשלל מאדו לדייק בזמן, שכן היה זה בעש"ק אחה"צ, והוא רצה להספיק לחזור הביתה עוד קודם הזמן, והרבה אנשים היו צריכים להגיע אל הקאנטרי, והרבי אכן התאמץ במיוחד והופיע בזמן, אך אני - אמר ר' מנשה - הרך הנימול, התאחרתי עם אמי. כשסוף סוף הגענו, אמר הרבי לאבי "חשבתי שאתה יעקע..."

כשראה הרבי את הרב משה שערער בברית, בירכו בברכת שלום חמה ולבבית, ולא אמר לו כלום, ובפרט לא אמר לו מאומה אודות ה"אגודה", ברם הנאספים ידעו היטב ש"עפעס א ווערטל" בא יבוא ברניה אודות זה.

בעת סעודת הברית, נישב אבי עם אחי בן החמש אל הרבי, ואמר לו "געב דעם רבי'ן לחיים". אחי הושיט להרבי את ידו, והרבי הסתכל עליו מראשו ועד רגליו. אחי היה לובש א' קליינע בלויער כאפל (כפה כחולה קטנה), ולא היה נראה כ"חסידישער יונגל". הרבי פנה לר' משה שערער ואמר לו בבדיחותא "דאס קינד וואקסט אויף אן אגודיסט..."

לא רק בעולם האמת

ביום שלישי העעל"ט, פרשת ואתחנן (תשפ"ה), השתתפתי בשמחה בבית ידיד נפשי, הנגיד החסיד ר' יעקב דעלמאן הי"ו, מגדולי תומכי בית מדרשינו, לרגל התקשרות השידוכין של בתו הכלה שתחי' עב"ג הבחור המופלג בתורה וביראת שמים החתן שמואל לעממער שיחי'.

במהלך שמחת הווארט, ניגש אלי המחותן ר' יעקב, ואמר שהוא רוצה לספר לי דבר נורא: באותו היום, לפני גמר השידוך, יצא לעבר "בית החיים" בלאנג איילנד, בחלקת חסידי בעלזא, לשפוך שיח על קברו של זקינו ע"ה, להתפלל שהשידוך יהא נגמר בכי טוב בשעה טובה ומוצלחת, מתוך רוב מזל וברכה.

בהיותו שמה, התבונן לרגע על הקבר שנמצא לצד קברו של זקינו, ובראותו מה שכתוב שם נבהל ונשתומם, לשונו נעתקה מפיו, ועמד שם רגעים ארוכים כמסומר למקומו, הוא לא האמין למראה עיניו, על המצבה נכתב "הרה"ח ר' משה לעממער ע"ה" - זהו לא אחר מאשר זקינו של המיועד להיות מחותנו הי"ו, אשר עמו הוא עומד לסגור היום את השידוך! חיל ורעדה אחזוהו בראותו שהסבא רבא של החתן ושל הכלה שוכבים זה לצד זה, בעוד שבחיייהם לא היה ביניהם שום שייכות כלל, פלאי פלאים!!

ידוע בשם צדיקים זי"ע, שמחותנים עתידים לישב יחדיו בעולם האמת, ככל הנראה אין זה רק בעולם באמת...

זכר ל"לחם הפנים"

בשנה שעברה, בערב ראש חודש אלול תשפ"ג, אחר הסתלקותו לשמי מרומים של הגה"ק מראחמסטריווקא זי"ע, הקדשתי את זכות לימוד התורה בבית מדרשו במשך כל השנה לעילוי נשמתו הטהורה. עכשיו עם הסתלקותו של כ"ק הרה"ק מסקולען זי"ע, גמרתי בדעתי שבלי נדר אקדיש את זכות לימוד התורה בבית מדרשו לעילוי נשמתו הטהורה.

ואמרת על זה "א ביטערע ווערטיל" [מליצה מרה], שיש כאן זכר ל"לחם הפנים", כמו שאמרו חז"ל (מס' מנחות דף צ"ט ע"ב) שהשולחן הטהור מעולם לא היה ריקם, כמו שנאמר (שמות כ"ה, ל') "ונתת על השולחן לחם פנים לפני תמיד", וכשהוציאו את הישן הכניסו תיכף את החדש, כך גם אצלנו, אך זה עתה הורידו מן הקיר את ה"מודעה" שהלימוד מוקדש לטובת נשמת הגה"ק מראחמסטריווקא זי"ע, ותיכף היינו צריכים לתלות "מודעה" שהלימוד מוקדש לטובת נשמת הרה"ק מסקולען זי"ע.

יעזור השי"ת שבשנה הבאה נזכה ל"לחם הפנים" כפשוטו, ולא נצטרך לעשות לזה "זכר"...

קהל זכרון אלעזר סאנטוב

על שם הגה"ק רבי אלעזר יצחק יצחק זי"ע בעל "שם ודמות" אביר סאנטוב
ועל שם בניו הנקרא על שם הרה"ק הנפלה מוה"ר יעקב אלעזר פרידמאן זי"ל

Congregation Zichron Elazar
16 Irene Court Lakewood, NJ 08701
Tel: 732-886-1944

קהל זכרון אלעזר סאנטוב

על שם הגה"ק רבי אלעזר יצחק יצחק זי"ע בעל "שם ודמות" אביר סאנטוב
ועל שם בניו הנקרא על שם הרה"ק הנפלה מוה"ר יעקב אלעזר פרידמאן זי"ל

Congregation Zichron Elazar
16 Irene Court Lakewood, NJ 08701
Tel: 732-886-1944

* לימוד תורה *

בבית המדרש

מוקדש

לעילוי נשמת הגאון הקדוש

כ"ק מרן ישעי' יעקב
בן מרן ישראל אברהם
זצוק"ל מסקולען

*****

נא ללמוד משניות

* לימוד תורה *

בבית המדרש

מוקדש

לעילוי נשמת הגאון הקדוש

כ"ק מרן חי יצחק
בן מרן יוחנן זצוק"ל
מראחמיסטריווקא

*****

נא ללמוד משניות

חיות דקדושה

יהודי סיפר דבר נורא, אשר הוא בעצמו זכה לשמוע מפי קדשו של הרה"ק מסקולען זצוק"ל. פעם נסע יחד עם הרבי, ובהיותם על אם הדרך אמר הרבי "תפילת הדרך".

כשיסיים הרבי לומר "תפילת הדרך", אמר שעלה במחשבתו כעת דבר נורא: אנו מבקשים מהקב"ה שישמור אותנו "מחיות רעות בדרך", והרי כל אחד צריך "חיות", אין שייך שיהודי יהיה בלי "חיות", השאלה היא מהיכן הוא שואב את חיותו, אם אין לו חיות ממקור טוב, עלול הוא ליקח חיות ממקור שאינו טוב.

לכן, אמר הרבי, כשהאדם נמצא בביתו, יש לו את הסדרים והשיעורים הקבועים שלו, הוא נמצא בתוך מסגרת, יש לו מסביבו את המשפחה ואת בית המדרש שלו, א"כ יכול בניקל לשאוב חיותו ממקור דקדושה. משא"כ כאשר הולך בדרך, מזדמנים לפניו נסיונות גדולים, ועל זה אנו מבקשים מהקב"ה שישמרנו מ"חיות רעות בדרך", שח"ו לא ניקח חיות ממקור שאינו טוב. רק יהיה לנו חיות מדברים טובים, "חיות דקדושה"...

איך האלט נישט אויס!!

מתוך דברי תורה בשלש סעודות

בביהמ"ד דחסידי קאסוב

בנשיאות כ"ק אדמו"ר הרה"צ רבי ברוך האגער שליט"א

ש"ק פרשת תולדות תשפ"ה

שמחה גדולה הוא עבורי לשהות בקצה העיר (לייכווד) לרגל השמחה השרויה במעוני בהולדת הבת אצל בני הרב ידידי' יהודה נ"ו בשעט"מ. ובמיוחד, בהיותי ש"ב וידיד קרוב לכ"ק אדמו"ר מקאסוב זצוק"ל, עונג רב הוא בשבילי להסתופף לראשונה בבית המדרש דחסידי קאסוב כאן, בצל בנו חביבו מרן הרבי שליט"א, והנני נהנה לראות חלק מהמשכת שושלת הזהב.

ברצוני לפתוח עם מילתא דבדיחותא ששמעתי לפני ארבעים וארבעה שנים. במוצש"ק פרשת תולדות שנת תשמ"א התקיים שמחת הפארשפיל של הרה"צ רבי יצחק טווערסקי שליט"א בן כ"ק מרן אדמו"ר מסקווירא שליט"א לרגל החתונה עם בת מרן אדמו"ר מוויז'ניץ שליט"א על ישראל הדרתו בקרית וויז'ניץ בני ברק. והיות שהחתונה התקיימה בארץ ישראל, נערך במוצאי שבת קודש פארשפיל גדול, וזכיתי להשתתף בשמחה זו.

בעת השמחה נשא דברים הבדחן המפורסם הרה"ח ר' חיים מנדל מערמלשטיין ז"ל, ובתוך דבריו אמר כך: הנה היום בעת קריאת התורה קרינו בפרשה (בראשית כ"ה, ל"ד): ויאכל וישת ויקם וילך ויבז עשיו את הבכורה.

ויש לפרש שהמ"מ של עשיו עם יעקב היה כך, שלאחר המכירה התחרט עשיו על מה שעשה, וטען ליעקב שהמכירה לא חלה, לפי שבעת שהוא מכר לו את הבכורה הוא היה אז שיכור - "ויאכל וישת", וממילא הוי המכירה מקח טעות.

ואז חשב יעקב לעצמו, הלא הדין הוא (ראה עירובין ס"ה ע"ב, שו"ע חו"מ סי' רל"ה סכ"ב) שאם השיכור יכול ללכת לבד ברגליו הרי זה סימן שלא הגיע לשכרותו של לוט, והוא אינו נחשב לשוטה והמכירה כן חלה, ועל כן אמר יעקב לעשיו שילך קצת - "ויקם וילך", וכשעשיו הלך, אמר יעקב לעשיו, אם אתה יכול ללכת אז המכירה כן מכירה. וכשהבין עשיו שהוא הפסיד וטענתו איננה טענה והמכירה היא מכירה, מיד "ויבז עשיו את הבכורה"...

אני רוצה להקדים עוד משהו שזה לא מילתא דבדיחותא. בפרשת השבוע נאמר (בראשית כ"ה, כ"ב): ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי ותלך לדרוש את ה'. רבקה הלכה לבית המדרש לשאול "געוואלד! וואס גייט דא פאר?? - איך האלט נישט אויס!!" [מה קורה כאן? - אני לא יכולה לסבול את זה!], ואמרו לה בבית מדרשו של שם "שני גויים בבטנך", יש כאן שני ילדים, אחד ילך לבית המדרש והשני ילך לבית עבודה זרה, ואז נתיישרה דעת רבקה קצת.

ולכאורה תמוה, וואס איז דער גרויסער גליק [מהי השמחה הגדולה] שיהי' לה בן שהולך לעבוד עבודה זרה, ובמה נתיישרה דעתה של רבקה? אבל האמת הוא, שאין ספק שבודאי כאב לה לרבקה שהבן שלה ילך לעבודה זרה, בכ"ז שמחה שלפחות בן אחד יהיה צדיק נשגב שילך רק לבית המדרש ולא ירוץ אחר העבודה זרה, אבל שיהיה לה בן אחד שהולך גם לבית המדרש ומאידך הולך גם לעבוד עבודה זרה, "דאס קען איך נישט אויסהאלטן"...

מחיה מתים בביקורו...

לאחרונה (פרשת אח"ק תשפ"ה) נסעתי למאנסי להשתתף בשמחת ברית מילה של נכד נ"ו. באמצע הברית, כננס איש אחד שלא היה מוכר לי. הלה ניגש אלי ונתן לי שלום, החזרתי לו שלום, ושאלתי אותו לשמו, הציג הלה את עצמו שהוא יהודי מאריך ישראל ששוהה כעת באמריקה, וסיפר, שכשראה בבית המדרש מודעה שהיום יתקיים כאן ברית לאחד מנכדיי, החליט לבא לכאן לפגוש אותי, כי הוא רוצה לספר לי דבר נפלא ביותר, וכך סיפר:

בשנה שעל"ט (פרשת יתרו תשפ"ד) יצא לאור גליון "נועם שיח" תחת הכותרת "אין לי זמן" (מס' 247), ושם התפרסם סיפור נורא אודות אחד שלא היה לו זמן להתקשר אל אביו, עיי"ש. מספר האיש: כשקראתי את הסיפור, קיבלתי התעוררות גדולה ונפלאה עד מאוד להתחזק בענין מצות כיבוד אב, וקראתי שוב את הסיפור, עד שמלאו עיניי דמעות, התחלתי לחשוב "היכן אני אוחז בעולם?" [וואו האלט איך אויף דער וועלט], גם לי יש אב זקן המתגורר בארץ ישראל, בעיר אחת שהיא לא כל כך רחוקה ממקום מגורי, מפעם לפעם - מספר האיש - הייתי נוסע לבקר אותו, אבל בתקופה האחרונה כבר הפסקתי לנסוע אליו לבקרו, לא בגלל שזה רחוק, כי כאמור העיר בה אבי מתגורר לא כל כך רחוק ממקום מגורי, אלא בגלל שזה טירחה גדולה בשבילי, אין לי רכב, כשאני צריך להגיע אליו אני צריך לנסוע עם אוטובוס, ולכן הפסקתי לנסוע אליו, אבל על זה אני כן מקפיד - מספר האיש - אני מתקשר אליו בכל ערב שבת לברך אותו בברכת "גוט שבת"... אבל כשקראתי את הסיפור בגליון "נועם שיח" הנ"ל, התעוררתי מזה מאוד, והחלטתי שמעתה אני מתחזק וממשיך לנסוע אל מקום מגורי אביו כדי לבקר אצלו ולכבדו.

תיכף ומיד, בעוד ההתעוררות גדולה אצלי, עליתי על האוטובוס, נסעתי לעיר מגורי של אבי. מיד בהיכנסי לבית אבי, ואבי ראה אותי, ראיתי שאורו עיניו, ראיתי על אבי איך שהחייתי אותו מאוד מאוד בביקורי אצלו. אבי הודה לי מאוד על טירחתי ועל ביקורי, ואז החלטתי שבעז"ה בכל שבוע אני הולך לנסוע אל אבי ולבקר אצלו. ואכן אני עומד איתן בקבלתי בס"ד, מאז אני מקפיד לנסוע ולבקר אצל אבי מידי שבוע בשבוע! אני עולה על אוטובוס, נוסע לעירו, מבקר אצלו, ואח"כ חוזר לעיר מגורי, זה לא לוקח כל כך הרבה זמן, אבל הבחנתי שמאז שהתחלתי שוב לבקר אצל אבי, נעשה אבי איש אחר - אן אנדערע מענטש! מיינ טאטע איז געווארן אויפגעלבת [אבי מחיה את עצמו], וכשראיתי את שמחתו של אבי בביקורי, תפסתי את עצמי שכל אותו הזמן שלא נסעתי אליו, היה כואב לאבי מאוד מאוד על זה שאני לא מבקר אצלו, יהודי מבוגר, שבנו מתגורר לא כל כך רחוק מביתו והוא לא בא לבקרו? הוא מתקשר כל שבוע, הכל טוב ויפה, אבל למה הוא לא בא לביקור?!!

וממילא - אומר לי האיש, יש לי עבורכם הכרת הטוב גדולה עד למאוד על שזיכיתם אותי במצוה גדולה ונשגבה זו של כיבוד אב, לא רק שזיכיתם אותי במצות כיבוד אב, אלא שעל ידי זה זכיתי להחיות פשוטו כמשמעו את אבי, אני רואה בחוש שאני ממש מחיה אותו! ואני מקוה, שבזכות מצוה זו של כיבוד אב, אזכה לברכה האמורה בתורה לכל אלו המכבדים את אבותיהם, "כבד את אביך ואת אמך למען יאריך ימך"...

דער רבי איז גוט געשלאפן

ברצוני לספר סיפור נפלא ששמעתי ממקור ראשון. האיש הזה יש לו קשר שנים רבות עם מרן אדמו"ר מוויז'ניץ שליט"א - על ישראל הדרתו בקרית וויז'ניץ בני ברק: לפני כמה שנים ביקר מרן הרבי שליט"א באמריקא לרגל נישואי אחד מנכדיו. ביום החופה באו הרבה חסידים לבית הרבי שליט"א להיכנס אליו עם קוויטל. לפתע קרא הרבי להגבאים, וביקש מהם שהיות שהוא מאוד עייף, הוא מבקש שיסגרו עוד מעט את הדלת למשך שעתיים, ואז לא יכנס אף אחד אליו. והוסיף הרבי, שכמו כן הוא מבקש מאת הגבאים בעצמם שגם הם ילכו לנוח כדי שיהיה להם כח בשמחת החתונה. מספר האיש הזה, שהרבי התקשר אליו ואמר לו שבשעתיים אלו שהדלת יהיה סגור, הוא מבקש ממנו שיבוא לדלת האחורית של הבית וידפוק בדלת. כשהגיע השעה היעודה, סגרו הגבאים את הדלת והלכו לנוח, ואז הגיע האיש הזה לדלת האחורית ודפק בדלת והרבי פתח בעצמו את הדלת ויצא אליו.

הרבי נכנס לרכב של האיש הזה והורה לו לנסוע, וביקש הרבי מהנהג לנסוע לכתובת מסויימת ולעצור שם אצל הבית, ולהורידו שם ולחזור כעבור שעה. מספר האיש הזה, שהוא ידע היטב מי מתגורר באותו בית, שם היה משפחה מאוד שבורה ויש שם רח"ל הרבה מחלוקת, ולבית זה נסע הרבי. כשהגיעו להבית, ירד הרבי לבדו ונכנס לאותו בית, והאיש הזה חזר כעבור שעה לקחת את הרבי בחזרה לביתו נאווה קודש, והרבי חזר מהדלת האחורית, ואף אחד לא ידע לא ביציאתו ולא בחזרתו.

מספר האיש הזה, שבילילה בעת שמחת החתונה השתוקק לדעת אם הגבאים יודעים מנסיעת הרבי או לא, ולכן ניגש לאחד הגבאים ואמר לו "דער רבי איז אזוי פריש און אויסגערוט" [הרבי נראה רענן ונינוח]. נענה הגבאי ואמר "יא, וואס מיינסטו, דער רבי איז היינט גוט געשלאפן פאר צוויי שעה" [כן כן, מה אתה חושב, הרבי ישן טוב היום למשך שעתיים]...

ביצים לקוגל

לאחרונה נכנסתי אל הקודש פנימה אצל כ"ק מרן אדמו"ר מוויזשניץ-מאנסי שליט"א. תיכף בהיכנסי, שאלני הרבי איך עבר אצילנו מסיבת המלוה מלכה השנתית לטובת בית מדרשנו שהתקיימה במוצש"ק תרומה שעל"ט. מסרתי באריכות [סקירה] להרבי, ואח"כ אמרתי להרבי בדרך אגב, שפעם היו עושים "עסק" ומספרים לקהל המשתתפים אודות ההוצאות הגדולות של **החשמל** שצריכים לשלם מידי חודש בחדשו, היום מספרים ומתאוננים על ההוצאות הגדולות של **הביצים** שמכניסים להקוגל שנותנים בבית המדרש מידי שבת בשבת...

הרבי חיך, ואמר, שלאחרונה ראה דבר נחמד, ששני מחותנים ישבו קודם השידוך ונדברו ביניהם אודות חלוקת ההוצאות, ואמר מחותן אחד להשני, אני נותן את הדירה ואתה תתן את הוצאות הביצים...

חייכתי, ושאלתי את הרבי היכן ראה סיפור זה, ואמר הרבי שהוא אינו זוכר. שאלתי את הרבי, האם יתכן שהרבי ראה את הסיפור בגליון "נועים שיח" שיצא לאור לפרשת תרומה העל"ט (מס' 274)? חיך הרבי, ואמר שאכן ראה את הסיפור מובא בגליון "נועים שיח" הנ"ל.

והוסיף הרבי ואמר "ועכשיו אני נזכר שראיתי שם סיפור אחד ממני, שפעם הלכתי ביחד עם איזה בחורים לקידוש מסויים, ואמרתי להבחורים איזה דבר אודות אבי (הגה"ק בעל "תורת מרדכי") זצ"ל" (עיי"ש בעמוד ט"ז), והגיב הרבי ואמר: מה שכתוב שם שאמרתי ביטוי מסויים על אבי זצ"ל, זה נכון, כך אכן אמרתי, אמנם מה שכתוב שם שאמרתי על עצמי "איך בין סתם א' רבי", אינני זוכר שהתבטאתי כך על עצמי, אבל כנראה שהבחורים הבינו כך את דבריי...

והוסיף הרבי ואמר: בדרך אגב, דער טאטע זצ"ל האט זייער פיינט געהאט [שנא מאוד] כשקראו אותו "הייליגער רבי", ובכלל, ער האט נישט געקענט פארנעמען דעם מושג פון זאגן אויף א' בשר ודם "א' הייליגער רבי" [הוא לא היה יכול לסבול את המושג שאומרים על בשר ודם "א' הייליגער רבי"]...

אראפ פון וועג

אחד סיפור לי סיפור נפלא ביותר, וכך סיפר: היה פעם בחור, בחור טוב מבית טוב, שביום בהיר אחד ניגש אל אביו ואמר לו "טאטע, איך וויל דיר נאר זאגן, אז איך האב מחליט געווען אז איך גיי אפ-פארן" [אבא, אני רק רוצה להגיד לך, שהחלטתי שאני הולך לרדת מן הדרך].

האב נשתומם ולא יכול היה להאמין למה שהוא שומע, ושאל את בנו "מה? - מה אתה אומר?", אמר לו הבן, "איך האב דיר געזאגט, איך גיי אפ-פארן, איך גיי אראפ גיין פון וועג אין גאנצן" [אמרת לי, אני הולך לרדת מן הדרך לגמרי]... שאל אותו האב "למה? מה קרה עמך?!", אמר לו הבן "כי איני יכול לסבול את זה, כל האידשקייט זה לחץ גדול עבורי, זה אסור בשבילי וזה אסור בשבילי, איך גיי זיין א פרייע פויגל און איך גיי טון וואס איך וויל" [אני הולך להיות חילוני - ציפור דרור, ואעשה ככל העולה על רוחי - כל מה שאני רוצה].

האב לא ידע את נפשו, והתחיל לבקש ולהתחנן בפני בנו בדמעות ותחנונים שלא יעשה צעד מסוכן כזה, ובקול שבור לרסיסים שאלו האב "למה? למה אתה עושה כך, אתה בחור, עוד כמה שנים אתה מתחנן ותבנה א לעכטיגע אידישע שטוב, מה אתך? מה קרה עמך?", אמר הבחור, "דאס איז עס [זהו זה], ואין יותר מה לדבר עמי בענין זה".

אמר לו האב, "אולי אתה רוצה לבוא עמי ולדבר ביחד עם איזה רבי, רב, או ראש ישיבה ונראה מה אפשר לעשות, וכיצד יכולים לעזור לך", אבל הבחור בשלו, "אין מה לדבר". ניסה האב לבקש מבנו, "אולי נלך לאיזה עסקן, אולי הוא יוכל לסדר את הענין", אך הבחור בשלו, "אמרת לי את החלטתי, א גוט'ן טאג".

דער טאטע איז געווארן אויס מענטש, און נישט געקענט קומען צו זיך [האב לא ידע את נפשו ולא יכול היה לחזור לעצמו]. הוא לקח תהלים והתחיל לבכות, והתחנן להקב"ה שירחם עליו, וירחם על בנו. כמוכן שבילילה לא עצם האב את עיניו ולא הפסיק לבכות, וכך ישב האב והתחנן כל הלילה בדמעות שליש על בנו מחמד נפשו שיחזור בו מתוכניתו הנוראה רח"ל.

בבוקר רואה האב שהבן קם, הוא נוטל את ידי (נעגל וואסער), הוא לוקח את התפילין שלו והולך לבית המדרש. האב חשב, כנראה שהוא רוצה לתפוס עוד איזה שחרית אחד, וכנראה שבצהריים הוא יקיים את הבטחתו ואז ירד מן הדרך - אבל לא, הוא רואה שהבחור הולך להישיבה, הוא חוזר בלילה, אוכל ארוחת ערב, ולאחר ארוחת ערב הוא נוטל סידור ומברך ברכת המזון מתוך הסידור כדרכו, ואח"כ הוא הולך להתפלל מעריב עם מנין, הוא חוזר הביתה והוא מעיין באיזה ספר, הוא קורא קריאת שמע שעל המטה ומכין לעצמו נעגל וואסער, והולך לישון שנת הלילה.

האב חשב לעצמו, "כנראה זה יקח עוד איזה יום". האב לקח שוב את ספר התהלים, והתחיל לומר תהלים בהשתפכות הנפש בדמעות ותחנונים, הוא בכה בכיות נוראות, והתחנן, "הייליגער באשעפער, האָב רחמנות! למחרת, הוא רואה שהבחור שוב הולך להתפלל, אח"כ הוא הולך שוב להישיבה, וממשיך את סדר יומו כרגיל כמו שהיה עד עכשיו.

מגיע שבת, והאב חושב לעצמו, כנראה שעכשיו זה מגיע, לכאורה הוא החליט להמתין עד שבת, וכנראה עכשיו הוא יבצע את זממו, והולך להיות שבת תשעה באב רח"ל. האב הולך לבית המדרש והוא רואה שבנו הבחור גם נמצא שם בבית המדרש, הוא עמד והתפלל, והאב מאוד נהנה ושמח, וחשב לעצמו אולי בנו התחרט מתוכניתו, הלואי, אולי ה' שמע לתפילותיו, כי הוא בכה כ"כ הרבה.

הם חוזרים הביתה, הבחור מתיישב ליד האבא בשולחן השבת. האב אומר ביחד עם בנו הבחור "שלום עליכם", ומעיין האב נשפכים נהרות דמעות להודות ולהלל להקב"ה שבנו התחרט מתוכניתו הנוראה.

לאחר הסעודה, קרא האב לבנו הבחור, ושאל אותו "בני יקירי, מה קרה בענין זה שדיברנו לפני כמה ימים?" שאל הבחור את האב "למה כוונתך אבא?" אמר לו האב "האסט דאך געזאגט אז דו גייסט אפ-פארן רח"ל" [הרי אמרת שאנחנו הולך לרדת מן הדרך רח"ל], אמר לו הבן "נו, איך בין אפ-געפארן" [נו, ירדתי מן הדרך]. אמר לו האב "איני מבין, אני רואה שאנחנו הולך לבית המדרש, אתה מתפלל ואנחנו מניח תפילין, אתה הולך לישיבה, אתה לומד, אתה מברך מתוך הסידור, אתה קורא קריאת שמע, אתה מכין לעצמך נעגל וואסער, וואס מיינט אז דו ביזט אפ-געפארן?" [מה כוונתך במה שאמרת שירדת מן הדרך?]

אמר הבחור לאביו: **כן כן, אבא!** כל עוד שהייתי פרום [חרדי], אז תמיד ראיית אצלי רק מה שאני **"לא"** עושה, "דאס טו איך נישט און יענס טו איך נישט" [זה אני לא עושה, זה אני לא עושה], "דאס איז נישט גוט, און יענס איז נישט גוט" [זה לא טוב וזה לא טוב], "איך שאַקל נישט גענוג ביים דאווענען" [אני לא מתנועע מספיק חזק בתפילה], אני לא מתפלל כל כך בקול, אני לא לומד כ"כ בהתמדה. מאז שירדתי מהדרך, אתה רואה שאני מתפלל, אני לומד, אני מניח תפילין, אני קורא קריאת שמע, אני מכין לעצמי נעגל וואסער, אני מברך ברכת המזון מתוך הסידור...

הרבי הרגיש שאינו סובל זאת

סיפור לי כ"ק אדמו"ר מראחמיסטריווקא-לייקווד שליט"א: בשנה הראשונה לנישואי אביו כ"ק הגה"ק מראחמיסטריווקא זי"ע, בשנת תשי"ד, כשהגיע יום ל"ג בעומר, הרגיש הרבי שברון לב נורא. הוא היה רגיל מירושלים שעושים עסק גדול ביום קדוש זה, וכאן כבר מגיע "מנחה" של ערב ל"ג בעומר, ועדיין אין רואים שום דבר מיוחד. זה היה השנה הראשונה שלו באמריקא, הרי לא היה אז עדיין כמעט כלום, בקושי היו כמה בחורים פליטי המלחמה, יהודים שבורים, כלל ישראל התרומם מאפרו ובנה את עצמו.

הרבי הרגיש שאינו מסוגל לסבול זאת, היה חסר לו הרגשת היו"ט של ל"ג בעומר. לפני תפילת ערבית הדליקו נרות, והיו שם כמה "אונגארישע אידן", אשר שאלו "וועמענס יארצייט? אה, דער קראקוב'ער רב דער רמ"א" [של מי היא"צ? אה, של רבה של קראקא, הרמ"א]...

הרבי הרגיש שאינו סובל זאת, עד כדי כך?? אין יודעים מאומה מהלילולא דרבי שמעון בר יוחאי.....

א' חסידישע חתונה

אלע זענען געלאדנט אויף "שבת שבע ברכות"... די וואך איז פֿארגעקומען אַ גרויסע חתונה! ל"ג בעומר איז געווען די "הילולא דרשב"י" (זוה"ק חלק ג' דף רצ"א ע"א, ודף רצ"ו ע"ב - באדרא קדישא זוטא), "הילולא" מיינט א "חתונה" (עי' מסכת כתובות דף ס"ב ע"ב) [כולם מוזמנים להשתתף ב"שבת שבע ברכות"... השבוע התקיימה חתונה גדולה! ביום ל"ג בעומר היה "הילולא דרשב"י", "הילולא" הכוונה "חתונה"].

ל"ג בעומר (תשפ"ג) האב איך זוכה געווען צו זיין ביי כ"ק מרן אדמו"ר רבי דוד מלעלוב שליט"א אין בארא פארק, און דער רבי האט געזאגט: יעצט איז פארהאנען א גרויסע חתונה - אַ חסידישע חתונה, נישט נאר פאר מוזמנים! מ'דארף נישט קיין "איינטריט-קארטל", נאר יעדער איינער איז געלאדנט און אלע קענען קומען! [ביום ל"ג בעומר זכיתי להיות אצל כ"ק מרן אדמו"ר רבי דוד מלעלוב שליט"א בבארא פארק, והרבי שליט"א אמר: עכשיו מתקיימת חתונה גדולה - חסידישע חתונה, לא רק למוזמנים! אין צריכים "כרטיס כניסה", אלא כל אחד מוזמן וכל אחד יכול לבוא ולהשתתף!].

ממילא דער "שבת שבע ברכות" איז געאייגנט פאר יעדן איינעם, און אלע קענען קומען, און אלע קענען כאפן די השפעות (עי' בילקוט אוהב ישראל ערך צדיק)... [ממילא ה"שבת שבע ברכות" מיועדת לכל אחד ואחד, כולם יכולים להשתתף בו, וכולם יכולים לחטוף את ההשפעות]...

מיט דעם האט ער אַ פראבלעם??

בשבוע שעעל"ט (פרשת שמיני תשפ"ה) שאלני אחד: האם אצלכם נוהגים לאפות "שליסל חלה" [חלת מפתח] בשבת שאחר חג הפסח? עניתי לו: כן, בודאי! אמר לי הלה ששמע לאחרונה, שבימי קדם היה איזה אומה מבין הגוים, שהיו נוהגים לאפות "שליסל חלה", ואם כן יש בזה חשש חמור של "חוקות הגוים" (עי' יו"ד סימן קע"ח).

סיפרתי לו, שלפני למעלה מארבעים שנה, ביקר באמריקה הגה"ק בעל "ישועות משה" מוויז'ניץ זי"ע, וערך שבת בבארא פארק. אני הייתי אז בחור בישיבה, והמגיד שיעור מסר "שמועס" להבחורים, והזהיר שאף אחד לא ילך להשתתף בעת עריכת ה"טיש" [השולחן הטהור] של הרבי, והתבטא: אַ "טיש" איז ביטול תורה, און בפרט ישיבה בחורים וואס זיצן און לערנען האבן זיכער נישט וואס צו זוכן דארטן [טיש] הוא ביטול תורה, ובמיוחד בחורי ישיבה היושבים באהלה של תורה בודאי אין להם מה לחפש שם]...

זכיתי להשתתף עם הרבי במהלך כל סדרי השבת, היתה זאת שבת מרוממת מאוד. אחר שב"ק נכנסתי אל הרבי זי"ע, וסיפרתי לו מה שאמר המגיד שיעור. בשמעו את דבריו של המגיד שיעור, נתלהט רבינו באש קודש, ופנה אלי ואמר: פרעג דעם מגיד שיעור, צו שטיין ביי די שפיגל און קעמען די "טשופיק'לעך", דאס איז נישט ביטול תורה?? שטיין ביים שפיגל און מאכן "קרח" ביי די זייטן, דאס איז נישט ביטול תורה?? צו מאכן הכנה אויף דער הייליגער שבת מיט "כדורגל" (football), דאס איז נישט ביטול תורה?? אידן קומען זיך צוזאם צו זינגען שירות ותשבחות לקל חי, מיט דעם האט ער אַ פראבלעם!!...

[תשאל את המגיד שיעור, האם לעמוד אצל המראה ולסרק את הבלורית, זה אינו ביטול תורה?? האם לעמוד אצל המראה ולגלח את הצדדים, זה אינו ביטול תורה?? האם לעשות הכנה לשב"ק ע"י משחק כדורגל, זה אינו ביטול תורה?? יהודים מתאספים יחדיו לשיר שירות ותשבחות לקל חי, עס זה יש לו בעיה!!]...

אמרתי ליהודי הנ"ל: צו גיין מיט אַ גרויסן טשופ, איז דאס נישט "חוקות הגוים"?? צו גיין מיט געוויסע קליידער ווי מ'גיט היינט אנגעטון, איז דאס נישט "חוקות הגוים"?? איך זע נישט אז מ'זאל האבן מיט דעם אזא פראבלעם!! אבער אַ מנהג ישראל פון "שליסל חלה", וואס יסודתו מהררי קודש, וואס מ'האט זיך אזוי געפירט אינעם פריערדיגן דור און אין דורות פריער, וואס גרויסע צדיקים ווי דער הייליגער אפטא רב זי"ע און נאך צדיקים, האבן זיך אזוי נוהג געווען, מיט דעם האט מען אַ פראבלעם?? דאס איז קלאר, זאג איך אים, אז אויב ס'איז טאקע געווען אַ געוויסע אומה וואס האט זיך אזוי געפירט, האבן זיי דאס גענומען פון די אידן...

[ללכת עם בלורית מגודלת, האם זה אינו "חוקות הגוים"?? ללבוש מלבושים מסויימים שלובשים בזמננו, האם זה אינו "חוקות הגוים"?? אינני רואה שיש עם זה כל כך בעיה!! אבל מנהג ישראל של "שליסל חלה", אשר יסודתו מהררי קודש, וכך נהגו בדור הקודם ובדורות שלפניהם, אשר צדיקים גדולים כמו הרה"ק מאפטא זי"ע ועוד צדיקים נהגו כן, עס זה יש בעיה? זה ברור, אני אומר לו, שאם אכן היתה אומה מסויימת שנהגו כן, לקחו זאת מבני ישראל]...

טרַאָמפּ האט געווינען!

וואס האט דאס מיט מיר??

בשבוע שעעל"ט (יום ג' לך תשפ"ה) התקיימו באמריקא בחירות לנשיא החדש. כולם יודעים שהמנצח היה הנשיא לשעבר "טראמפ". נו, זייער פיינ [מאוד יפה], אבל מה כל זה קשור אלינו? הנה דוד המלך אומר בתהלים (ק"ט, צ"ח): מאויבי תחכמוני. בספה"ק מובא, שאפשר ללמוד עבודת ה' מכל אחד ואחד אפילו להבדיל מגוי - **מאויבי** תחכמוני. מגוי?? ללמוד ממנו עבודת ה'?? וכי מה אפשר ללמוד מגוי??

אלא אנו רואים איך שהגוי הולך להבדיל להשטויות שלו, בחמימות הלב נפלאה ביותר, בהתלהבות, מיט א ברען, מיט מסירות נפש, שום דבר אין עומד לו בדרכו, לא קור ולא חום, כך צריך כל אחד מבני ישראל לגשת לעבודת ה', מיט א ברען מיט א חשק מיט א התלהבות וחיות דקדושה בלי שום התרשלות, ששום דבר לא יעמוד לו בדרכו.

וכמו שהמשנה אומרת באבות (פ"ד, מ"א): איזהו חכם הלומד מכל אדם, מכל אדם - מכל אחד ואחד. אומר הרה"ק רבי ייבי מאוסטראה זי"ע, "מכל אחד", הכוונה אפילו מגנב. מגנב?? מה אפשר כבר ללמוד מגנב?? אלא כשמתבוננים בפעולות הגנב, רואים איך שהגנב עושה את עבודתו מתוך מסירות נפש ממש, הוא מגיע באמצע הלילה ומטפס על החלון של השני כדי להיכנס לביתו ולגנוב את חפציו, אם לא תופסים אותו, הוא יחזור על מעשהו, ואף אם כן יתפסו אותו, הוא יחפש הרבה דרכים חדשים איך לחזור על מעשהו שוב ושוב, ואף אם יתפסוהו ויכניסו אותו לתוך בית האסורים, הוא יבקש רחמים ותחנונים שהוא לא יחזור לכסלו עוד וששוב לא יעשה את מעשיו הרעים ובלבד שישחררו אותו, אבל ברגע שישחררו אותו, הוא יחזור שוב לעבודתו.

כך צריך יהודי להתנהג בעבודת ה', שום דבר לא יעמוד לו בדרכו, אפילו אם נופל, יתאמץ להרים ולהגביה את עצמו להתעלות עוד פעם ולהתחיל הכל פון פריש [מחדש], "כי שבע יפול צדיק וקם" (משלי כ"ד, ט"ז), שלא יתפעל משום דבר, אלא ללכת עם מסירות נפש להמשיך לעבוד את ה' כראוי. בפסוק נאמר (שמות ו', ה'): וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידים אותם. ראיתי פעם ווארט נפלא, שהכאב של בני ישראל היה שהם צריכים להגיע להגוי, להמצרי, ללמוד הימנו איך לעבוד עבודת ה', הם רואים את העקשנות של פרעה, ומזה הם נתעוררים שיהיה להם עקשנות כזאת בעבודת ה', אבל זה כואב להם. וגם אני שמעתי את "נאקת בני ישראל", מהו הכאב של בני ישראל - "אשר מצרים מעבידים אותם", שהם לומדים עבודת ה' מהמצרים, "מצרים מעבידים אותם", המצרים הם גורמים שהיהודים יראו את האור - הלעכטיגע וועג בעבודת ה'.

אומר להם הקב"ה, אל תדאגו, כשיהיה הגאולה, אגאול אתכם גם מזה, "והצלתי אתכם מעבודתם" (שם, ו'), מזה אני הולך לגאול אתכם ג"כ, "מעבודתם" - שלא תצטרכו ללמוד עבודת ה' מהמצרים, וכמו שנאמר בפסוק, שמשה רבינו אמר לפרעה (שמות י', כ"ה): גם אתה תתן בידינו זבחים ועולות, "זבחים ועולות", הם רמז לעבודת ה', משה אמר לפרעה, קעת שהננו בגלות, אנו צריכים לדאבוננו להגיע אליך ללמוד ממך הדרך הראויה לעבודת ה', אנו רואים את העקשנות שלך, רואים את ההתלהבות להשטויות שלך, וממך לומדים לעשות כן בעבודת ה', "גם אתה תתן בידינו זבחים ועולות", ממך פרעה אנו הולכים ללמוד איך לעבוד את ה', אבל זה רק עכשיו בגלות, ולמה? - כי לא נוכל לעבוד את ה' עד בואנו שמה, אין לנו די כח להתעורר לבד מעצמנו עד שניגאל בעזהש"ת.

הנה כשמתבוננים בנשיא הנבחר טראמפ, אנו רואים אדם, שהרבה שנים רודפים אותו ומחפשים דרכים מכל הכיוונים איך להפילו, אדם שכל יום מפיצים עליו עלילות כזב וטענות שונות ומשונות, ומחפשים כל הדרכים איך להפיל ולעמידו בדין. בעת שטראמפ היה נשיא, רצו שני פעמים

להורידו מכסאו ולבטל נשיאותו (impeach), כמה פעמים רצו להתנקש בחייו ולהרוג אותו, גם הסגן נשיא שלו יצא נגדו! בבשוש נוראות לקחו אותו לבית המשפט על עוולות שונות ומשונות, ואכן בסוף יצא דינו שהוא **אשם!** בימים הקרובים היה עומד לעבור פרוצדורה בבית משפט לקבל את עונשו, ואם הם היו רוצים בדווקא, היו יכולים להכניס אותו לבית האסורים!! אבל מה, כל פעם כשהאדם הזה קיבל מכה - ער האט באקומען א קלאפ, האט ער זיך ווייטער אויף געהויבן מיט א פרישקייט, לא משנה וויפל מ'האט אים געקלאפט [כמה שהכו בו], לא משנה כמה בושות ובזיונות ורדיפות הוא עבר, עודך! ער איז ווייטער דא, הוא מתרומם ונוסע הלאה, ער הייבט זיך אויף און פאָרט ווייטער, און קוק ווי ער איז אנגעקומען!...

מיט אזא צוגאנג - בגישה כזו צריך יהודי ללכת, לא משנה באיזה מצב הוא נמצא, גם אם נעבעך נמצא בשפל המצב, הוא צריך להרים ולהגביה את עצמו להתעלות וללכת הלאה, ולא יתפעל מרדיפות, לא מהיצר הרע, לא מבשר ודם, אלא תמיד כנעשה צוקלאפט, כל פעם שהוא צושמעטערט, זאל ער זיך געבן א הייב אויף און אנהייבן פון פריש - יגביה עצמו ויתחיל מחדש.

אמרתי לאחרונה בסעודה שלישית (פרשת נח תשפ"ה), שהתורה הק' מספרת לנו אודות המבול, ואודות זה שהשי"ת ציוה לנח לבנות תיבה. הנה כל אחד יודע שהתורה היא תורת חיים, והתורה לא מספרת לנו סתם סיפורים, ועל כן יש להתבונן מה צריכים ללמוד מכל סיפור המבול ובניית התיבה. איתא בספר נתיבות שלום, אנו רואים שדור המבול הגיעו עד לכדי דיוטא התחתונה בצורה מבהילה, אמנם המבול כלל לא היה עונש, אלא המבול בא בגלל שכל הבריא נתקלקלה, "כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ" (בראשית ו', י"ב), כל הבריא נשחתה, ולכן מעתה איננה יכולה עוד להתקיים, ולכן הביא הקב"ה מבול למחוק את כל הבריא. ברם אף בדור המושחת ההוא, עדיין היתה א קליין ווינקעלע - פינה קטנה מוגנת ושמורה שלא התקלקלה, זה היה תיבת נח, שפינה זו היתה פינה טהורה, ובפינה זאת היתה האפשרות להתעלות ולבנות שוב את העולם.

וממילא אנו צריכים ללמוד מזה, שכל יהודי ויהודי, כל אחד במצבו שהוא, ואפילו אם הוא במדרגה שפילה ביותר, הוא צריך לדעת שתמיד יש את התקוה להיות יותר טוב, תמיד יש את הפינה השקטה והטהורה תיבת נח, והיכן היא פינת יקרת זו, בלב **שלך!** כל יהודי ויהודי יש לו דער פינטעלע איד - איזה חיות דקדושה שזה לא שייך ליקח ממנו! כל אחד יש לו קוסטא דחיותא (עי' זוה"ק לך פ"ג ע"א), בכל לב של יהודי יש נקודה קטנה של חיות שזה לא שייך למחוק וזה נשאר לעולם ועד, והאדם צריך לחפש אחר נקודת חיות זו, שאם ח"ו נופל בשפל המצב, יראה לבנות לעצמו "תיבה", הוי זהיר לנצל את התיבת נח שבלבך, ותלבה את הניצוץ הקטנה לשלהבת אש דקדושה, תחפש אחר הפינטעלע איד ותבנה את עצמך מחדש.

וממילא, כעת שאנו עדיין בגלות, מה נעשה, אין לנו ברירה אחרת, ואנו צריכים להגיע לכזה גוי טראמפ, ללמוד ממנו הדרך לעבודת ה', "גם אתה תתן בידינו זבחים ועולות", כן! גם "אתה" טראמפ, גם ממך צריכים ללמוד את העקשנות וההתלהבות שהיה לך, לא להתפעל מכלום ולהתעלות למעלה למעלה, ולמה, כי לא נוכל לעבוד את ה' עד בואנו שמה, אבל אנו מבקשים מהקב"ה "הוצלת אתכם **מעבודתם**", שלא נצטרך להגיע להטראמפ הזה, רק שיהיה לנו אייגענע חיות, ואייגענע התלהבות וברען, ושיהיה לנו תשוקה עצמית בלא שום התרשלות.

מסופר, שפעם ראה גוי אחד את הרה"ק הרבי רבי זושא זי"ע כשהוא נופל ואחר כך הוא מתחזק לעמוד וקם על רגליו, צעק עליו הגוי "אתה נפלת בגלל שאתה יהודי!" כששמע הרבי רבי זושא את דבריו, נענה ואמר לו, "לא! אין זה נכון, כולם נופלים, אני **קמתי** בגלל שאני יהודי!..."

וכמו שנאמר בתהלים (כ', ט'): המה כרעו ונפלו, ואנחנו קמנו ונתעודד, שהגויים נופלים אבל הם נשארים תמיד במצב של נפילה, ואנחנו, הגם שהננו גם כן נופלים לפעמים, אבל אנו קמים ומתעודדים - "ואנחנו קמנו ונתעודד", שכן "שבע יפול צדיק וקם"...

פאר פורים גדול איז דאס גוט...

בשבוע העעל"ט (פרשת משפטים תשפ"ה), שהה כאן בעירנו מרן ראש הישיבה הגאון האדיר רבי שאול אלתר שליט"א, ובערב שבת קודש ערכתי ביקור הוד בבית האכסניה. בהיכנסי קיבלני ראש הישיבה במאור פניו, והביע לפני רגשי תודתו על הגליונות "נועם שיח" שאני שולח אליו מפעם לפעם, והתבטא: מ'קען זיך אסאך אפלערנען פון דעם, עס מאכט גוט פאר כלל ישראל [יכולים ללמוד מזה הרבה, זה עושה טוב לכלל ישראל].

אחר כך העניק לי ראש הישיבה במתנה אחד מספריו, ורשם בתוכו "הקדשה". הודיתי לראש הישיבה מקרב לב, ואמרתי לו שזה חשיבות גדולה עבורי, וראש הישיבה הגיב: איך האף אז דו ביסט נישט ברוגז אז איך האב געשריבן "הרב הגאון" [אני מקוה שאינך כועס שכתבתי "הרב הגאון"], עניתי שאם זה על דעת "הרב אלישיב" אז זה בסדר (ועיין "נועם שיח" חיי שרה תשפ"ה, מס' 268, עמוד ט"ז)...

ראש הישיבה נענה ואמר: אין אמת'ן וואלט איך געדארפט אונטערשרייבן מיט'ן מאמעס נאמען אזוי ווי דו טוסט [על פי האמת הייתי צריך לחתום את שמי עם שם אמי כמו שאתה עושה], עניתי: פאר "פורים גדול" איז דאס גוט [לפורים גדול זה טוב] (ועיין "נועם שיח" ויקרא תשפ"ב, מס' 199, עמוד כ"ז)...

אחר כך נענה ראש הישיבה ואמר לכל אלו שעמדו מסביב - כנראה בדרך צחות - "דאס איז אן אור וואס פארלעכטיגט די שטאט!" [זהו אור שמאיר את העיר]. עניתי ואמרתי "אפשר א קליינע אור, אבער דער וואך איז מען זוכה צו א גרויסע אור" [אולי אור קטן, אבל בשבוע זה אנו זוכים לאור גדול].

ראש הישיבה בשמעו זאת הגיב בתנועת ביטול בידו ואמר: נע, דאס איז גארנישט, מ'מאכט נאר פרסומת, איך רעד דא פון גוטע זאכן! [לא, זה אינו כלום, רק עושים פרסומת, אני מדבר כאן מדברים טובים].

בשמעי זאת שאלתי: דער ראש ישיבה דינגט זיך מיט מיר? [האם ראש הישיבה מתווכח עמי], וראש הישיבה השיב: יא! [כן], אמרתי: אויב אזוי בין איך גערעכט, מיט אן "אור" דינגט מען זיך נישט [אם כן אני צודק, עם "אור" אין מתווכחים]...

נתיי לראש הישיבה את הקונטרס "כח האמונה בוקע שערי ישועה", אשר שם מובאים שיחות ממרן אדמו"ר מוויז'ניץ שליט"א, מאשר דיבר בקדשו אודות ה"שמונה עשרה שנים" שהיה בגלות, יחד עם זאת נתיי לראש הישיבה גם את ה"נועם שיח" אשר שמו יקבנו "די זיסע יארן", והראיתי לו שבפנים יש שיחה עם הכותרת "איך בין געווען דער קרבן", והסברתי שהשיחה הזאת בנויה על שיחתו של הרבי מוויז'ניץ.

ראש הישיבה נתפעל מאוד, ונענה: דאס דארף מען גוט דורך-לערנען! [את זה צריכים ללמוד היטב]... (ועי' לעיל עמוד כ"א מה שאמר עוד אודות הרבי מוויז'ניץ שליט"א).

איתא בחז"ל (מס' מגילה דף כ"ט ע"א) שלעתידי לבא יקבעו כל בתי הכנסיות והמדרשות שבחו"ל בארץ ישראל.

הנה כשמסתובבים בבארא פארק רואים שבליעה"ר יש עשרות רבות של בתי כנסיות ומדרשות, בכל רחוב יש שנים או שלשה בתי מדרשות, וברגע שכל אלו יעברו לארץ ישראל הרי יהיו במקומם הרבה חורים [ס'ועט זיין אסאך לעכער], ומה יעשו בכל החורים האלו?

אומר ראש הישיבה הגאון האדיר שליט"א: יקחו את כל חנויות הפיצה שבארץ ישראל (pizza stores), ויעבירו אותם לבארא פארק לסתום את כל החורים..

אויסצוג פון די שמועסן פון גדולי צדיקי דורינו

פלעשלעך פון פלעסטיק אד"ר, האט ער עס ארויסגענומען פון דארט און עס געלייגט וואו עס באלאנגט [רייסקלינג].

די זאך האט מיר אויסגעזען זייער מאדען, און איך האב נישט פארשטאנען פארוואס מ'דארף אזוי מרדקדק זיין אויף דעם געזעץ. אמאל ווען איך האב דאס געזען האב איך זיך נישט געקענט איינהאלטן, און איך האב געזאגט פאר'ן טאטע, טאטע, איך מיינ אז די שטאטישע רעגירונג דארף דיר שיקן א דיפלאמע, ווייל לכאורה אין גאנץ ניו יארק איז נישטא נאך איינער וועלכער היט אזוי אויפ'ן געזעצן אזויווי דיר.

האט דער טאטע געקוקט אויף מיר מיט אן ערנסטן בליק, און ער האט מיר געזאגט: א דיפלאמע? איך פארשטיי דין נישט, זיי טוען דאך מיט דעם "עפעס", ס'איז דאך "בל תשחית!"

פארוואס האט דער רבי געהיטן די רייסקלינג געזעצן?

הגה"צ אב"ד סאנטוב

(גליין נועם שיה סאנטוב, פ' ראה תשפ"ה)

איך האב געהערט פון כ"ק אדמו"ר מראחמיסטריווקא-וויליאמסבורג שליט"א: כידוע איז אין ניו יארק פארהאן א געזעץ, אז מ'דארף לייגן די מיסט פון פלעסטיק באזונדער פון די אנדערע מיסט. עטליכע מאל האב איך באמערקט ווי דער טאטע גייט אריין אין קיך, און ווען ער האט געדארפט עפעס ווארפן אין מיסט, איב האט ער באמערקט דארט

שמחת בית סאנטוב

שמחת התנאים פון החתן בן הרה"ג רבי שמעלקא קליין שליט"א עב"ג הכלה בת הגה"צ אב"ד סאנטוב שליט"א

דער אויבן-אין אין אַ טאַנץ – ווערט געזען כ"ק אדמו"ר מראחמיסטריווקא-ליקוואד שליט"א

כ"ק אדמו"ר מראחמיסטריווקא און ענד וויין שליט"א טאַנצט מיט'ן חתן

כ"ק אדמו"ר מסערעט-וויזשניץ שליט"א פון לעיקוואד, ביי דער שמחה

הגאון רבי ירוחם אלשין שליט"א, ר"י ביהמ"ד גבוה, ביי דער שמחה

Rabbi Shlomo Zalman Friedman

Currently Rabbi Shlomo Zalman Friedman has 8 Lectures
Rabbi Shlomo Zalman Friedman, is the rov of Khal Zichron Elazar Santov in Lakewood New Jersey, and is a world renowned speaker and Mashpia. Rabbi Friedman has been a sought-after speaker at hundreds of events and Yeshivos across the United States and abroad. His lectures, mostly in Yiddish, sometimes in English, are known to be very inspiring, leaving a great impact on the audience. The lectures and discourses of Rabbi Friedman are published bi-weekly in the well-known Gilyon "Noam Siach", and are quoted regularly in the daily and weekly bulletin produced by Dirshtur "Be'er Hachochim", they are quoted in the Hamodia (Hebrew and English), Yated, Der Yid, The Moment (Yiddish magazine). The words of Rabbi Friedman are constantly quoted by world famous maggidim as Rabbi Elimelech Biderman, Rabbi Yitzchok Silberstein, Rabbi Pesach Krohn, Rabbi David Ashear, Rabbi Aron Tousig among others.

Length	Access	Title	Date	Language	Category
Listen Download Audio 15:47	159376	חובת האדם בימים אלו	2020-7-26	Yiddish	The 3 Weeks
Listen Download Audio 20:33	119064	Take Them Away! It's Been Enough! - The Continuing Challenges of the Corona Period	2020-7-23	English	Corona Chizuk
Listen Download Audio 10:10	118999	אסור לרבו בשעת התפלה	2020-7-22	Yiddish	Prayer
Listen Download Audio 35:51	118852	חס המקום על כבוד הבריות	2020-7-21	Yiddish	Jewish Understanding
Listen Download Audio 37:00	118709	הדממת תורה-דברי חזון ודרכה כיצד להתמודד עם חסיונות-נאפר בתקופת הקורונה	2020-7-20	Yiddish	Corona Chizuk
Listen Download Audio 19:29	118768	With Enthusiasm We Go - Dinei Chizuk as Shuls Re-open Post Corona	2020-7-20	English	Corona Chizuk
Listen Download Audio 30:04	118679	ובזבז לא יתחשב	2020-7-19	Yiddish	Corona Chizuk
Listen Download Audio 30:11	118526	אחריות בחזק בידו שית חזית לאור המצב הקשה של הקורונה	2020-7-16	Yiddish	Corona Chizuk

מכון אפריון לשלמה

להוצאת שיחות הרב שלמה זלמן פרידמן שליט"א
אב"ד סאנטוב - לייקווד

בשורה טובה נדשן עצם

בשמחה רבה הגנו להודיע, אשר בחסדי השי"ת זכינו,
שניתן לשמוע את שיעורי ושיחות הרב שליט"א במערכת
"קול הלשון"

*7 הרב (code) 7646

03-617-1111

718-521-5231

1 - אידיש-מוסר וחסידות; 2 - אידיש-הלכה; 3 - אנגלית

www.kolhalashon.com

הרב שלמה זלמן פרידמן - אב"ד סאנטוב
Horav Shlomo Zalman Friedman - Santover Rov

ובעז"ה מפעם לפעם יוספו עוד שיעורים ושיחות -
חדשים וגם ישנים - לטובת הצמאים לדבר ה'.

וכאן המקום להודות להנהלת מערכת "קול הלשון"
העומדים לימינו בכל צעד ושעל, ומסדרים הכל עצה"י"ט

בברכת להגדיל תורה ולהאדירה

הנהלת המכון

הרב שלמה זלמן פרידמן - אב"ד סאנטוב - שיחות באידיש

סיפורי צדיקים \ ענינים שונים \ מועדי השנה \ נועם שיח \ נועם שיח מפי רבנים ומגידים \ שיחות הדרכה לבחורים \ תפילות ונוסח \ חורבן בית המקדש \ לעולם יהא אדם \ שיחות ביוזניץ \ גיף הקורונה \ הטרגדיה במירון - ל"ג בעומר תשפ"א \ דרשות ממגידים שונים בקהילת סאנטוב

***

הרב שלמה זלמן פרידמן - אב"ד סאנטוב - הלכה באידיש

***

הרב שלמה זלמן פרידמן - אב"ד סאנטוב - שיחות באנגלית

Different Inyonim / Coronavirus / Meron Tragedy - Lag BaOmer 2021

***

נועם שיח מפי רבנים ומגידים

האדמו"ר מפשעווארסק שליט"א \ הרב אלימלך בידרמאן \ הרב אהרן טויסיג \ הרב מאיר ברוך שטיין \ אב"ד סיקסא \ הרב אברהם ישעיה קובלסק \ הרב יחזקאל יוסף גייגר \ הרב חיים שנטר \ Rabbi David Ashear \ Rabbi Pesach Krohn

אגרת נדירה מאת המשפיע המפורסם

הרה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמאן שליט"א

שמונה ב' וילנד דיקים

בעזרת, כי נסבת השעה

הנה התגלה עתה רוח מופלא, הלא מזה לילות 'נועם שיח', והם אינן שיחות ודברי תורה אמרים יקרים יוצאים מכאן מים חיים, שמאירי לעם דורשי ה' ע"י המשפיע הגדול והמפורסם מרבנים החשובים דליקוואר הגדול רבי שלמה זלמן פרידמן שליט"א אב"ד דיקי סאנטוב ודבריהם יוצאים מן הכלל להשקות את בני ישראל, דברים נשבים מתוקים מדבש המלהבים את הלבבות והעוררים לתורה ולעבודתה, אשר לו שונה לאחרי ולמשפיע על אחי העמים לדבר ה' ואני בתוכם שכבר דליתי מנחת הגדול הזה.

על כן יפה ונאה עשו קצת אשר קיבצו את תגליות לפנדק אחד, ולחוציא ספר יפה מפורסם 'נועם שיח', אשר יוצא לאור לרגל שמחת לבבנו ביום חתונת המופלא בהר"י, ובדאי יתקבל ספר נפלא זה ברוב חיבה אל אחינו בני ישראל הנבקשים את ה'.

השית יהיה בעצרו רופצו מענינו חוצה, לגלות ולחזיר בקרב עמך ישראל את האור כי טוב, ויבה להגדיל תורה ולחזיר, וישיבך במפעלי הברכים בענין ותעצמות, מחיל אל חיל ילכו, בבריות גופא ונחורא מעלי, וירווה נחת דקדושה מכל ידית, נחת שמחה ורחבת הדעת דקדושה, עדי נוכח לכאית ששית צדיקו בב"א.

אגרת אלימלך בידרמאן

A Personal Call

For some time already, we have merited to grace your tables with the *gilyon* "Noam Siach". Since its inception, it has merited great *siyata diShmaya*, and has been warmly welcomed by those who thirst to hear the Word of Hashem. It reaches thousands of homes who greatly enjoy it at the Shabbos table. Many more keep asking to have it sent by email or in print. Much effort is invested into producing the pamphlet for the merit of the *tzibbur*.

At this time, we would like to offer you an opportunity to be a partner in our endeavor to spread Torah, by taking part in the great expenses involved. May the merit of doing so serve as a *zechus* for you to be inscribed in the book of *tzaddikim* for life, with much goodness and peace.

You can have the opportunity to dedicate an entire *gilyon* for \$260. You can do so in memory of someone, in honor of a *simchah*, as a merit for a *refuah* or success, or for any other reason you wish. To send details or to arrange a donation by credit card, you can reach out by email to

9996551.z@gmail.com

QUICKPAY: zichronelazar@gmail.com

The address for a donation by mail is:

**Cong. Zichron Elazar
5308 13th Ave., Suite 597
Brooklyn, NY 11219**

With blessings for a sweet new year

Machon Aperion L'Shlomo

אליכם אישים אקרא*

בס"ד, זה כבר עידן ועידנים, אשר זכינו לפאר את שולחנכם עם הגליון "נועם שיח", אשר מאז צאתו לאור עולם זכה לסייעתא דשמיא גדולה, להרוות את נפש הצמאים לדבר ה', והוא מגיע לאלפי בתים בישראל המענגים בהם את שולחן השבת, ורבים אומרים 'מי יראנו טוב', ובכל יום מתקבלים בקשות חדשות מאלה המבקשים לשלוח להם הגליון במייל או בהדפסה. הגליון נערך בהשקעה מרובה וביגיעה גדולה לזיכוי הרבים.

ועל עתה באנו, להעניק לכם הזדמנות להיות שותף במפעלנו להפצת התורה, וליטול חלק בהוצאות הגדולות והמרובות, וזכות הרבים יעמוד לכם באלף המגן להיכתב ולהיחתם בספרן של צדיקים גמורים לאלתר לחיים טובים ולשלום ולכט"ס.

ניתנת בזה ההזדמנות להקדיש קונטרס שלם בעד מאתיים ושישים דולר [260\$]. תוכלו להקדיש את הקונטרס לעילוי נשמת, לשמחה, לרפואה, להצלחה, ולכל מה שתחפצו. כמו"כ אפשר גם להקדיש חצי קונטרס וכו'.

לשלוח את הפרטים או לסדר נדבה באשראי נא לפנות למייל:

9996551.z@gmail.com

כדי להפקיד ישירות לחשבון הבנק, נא לפנות למייל הנ"ל לקבלת הפרטים

QUICKPAY: zichronelazar@gmail.com

לשלוח נדבה בדואר רגיל:

Cong. Zichron Elazar
5308 13th Ave. Suite 597
Brooklyn, NY 11219

בברכת כתיבה וחתימה טובה ושנה טובה ומתוקה

מכון אפריון לשלמה

*משלי ח', ד'

